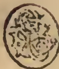
DE REPVBLICA GERMANIAE, SEV IMPERIO CONSTITVENDO,

D. IVLII EPISCOPI NVMBVRGENSIS Oratio ad Germanos.

Ex ipsius Authoris recognitione multo diligẽtiùs q̃ antehàc edita.

COLONIAE
Apud hæredes Iohannis Quentel, & Geruinum Calenium, Anno 1 5 6 2.

AD GERMANOS.

VM animaduertam, Principes populiq; Germani, Rempublicã nationis nostræ hoc tempore suo grauitèr laborare, incredibile est, quanta animi solicitudine afficiar. Quandò em̃ Maiores nostri hanc nobis satìs beatam reliquerunt, si ea fortè cõcideret, statuere non facilè possem, vtrùm id miserius futurũ esset nobis, an verò turpius, cùm præsertim nullum illius malum à nobis seiunctũ esse posit, & talis se offerat occasio hoc tempore, vt Respublica eadem nostra non solùm conseruari, sed etiam ornari facilè posit. Quo minùs committendum puto, vt hanc non complectamur animis omnes, nec in eam, quantùm pro sua quisq; nostrûm virili parte potest, conferamus. Quòd verò ad me attinet, etsi tenue est, quod possum egò, tamen nè desim meo erga Germaniam nostram qualicunq; officio, quæ mihi de huius commodis ornamentisq; omnibus cogitãti in mentem veniunt, explicare conabor, vt si fortè euentus bonus voluntati meæ atq; consilio responderit, res nostræ secundę nõ minùs me delectent, quàm aduersæ hoc tempore cru

ciant:ſin minùs, hæc tamen vox meæ perpetuæ erga patriam voluntatis teſtis eſſe poſsit. Ac quia operam dare debemus omnes, qui charitate patrię mouemur, vt ſtatus eius ſit longè optimus: prę̀clarè agitur nobiſcum, ꝙ Maiores noſtri Rempub. noſtram tam benè conſtituerunt, vt nũc non de noua huius forma inducenda, ſed de veteri vel retinenda, vel recuperãda conſilium nos inire oporteat. Itaq; primò oſtendã, vt illa è calamitoſo quodam ſtatu ſuo in eum, qui planè beatus eſſet, fuerit trãſlata, cùm Imperium eius initiò conſtitueretur, deinde labes, quas poſteà ità contraxit, vt à beato illo ſtatu in calamitoſum recideret, monſtrabo. Poſtremò qua via & ratione non ſolùm reſtitui ea in locum, vndè decidit, bonum, ſed etiam excoli atque amplificari poſsit, docebo. Attendite igitur Principes populiq; Germani, & id tribuite mihi, vt ſi non inutilia dixero, ea nè repudietis. Atque vt, quæ de ſtatu Reipub. noſtræ primo loco dicenda ſunt, afferam, cõſtat Rempublicam omnem ſic inſtitui, vt vel vnus ſummæ eius præſit, vel optimates aliquot pari cum poteſtate, vel penès populum ſit eiuſdem regendæ poteſtas. Etſi autem poſtrema hæc forma in ciuitates & populos nõ ità magnos vtiliter cadere poteſt, magnis tamen gentibus atque nationibus non eſt ſatìs accommodata. In quibus niſi exiſtant Magiſtratus, qui multitudini nobilitate atq; opibus antecellant, hæc ægrè in officio contineri poteſt. Quarè cùm

initiò

initiò homines cœtus inter se celebrare cœpissent, inuenta est Regum potestas, eáq; talis, vt singuli singulis populis cum imperio præessent, ius dicerent, tuerentur bonos, & sceleratos coërcerent: Quod ad eas, quæ constitutæ fuerant, hominum societates tuendas cumprimis aptum esse videbatur. Et quãquàm forma hæc Reipublicæ, ꝗ ad similitudinem procurationis eius, qua Deus vnus vniuersum hoc quod cernimus, moderatur, proximè accederet, fuit omnium optima: inductus est tamẽ posteà Optimatũm status, cùm nec vnus, nec multi, sed pauci, iíq; dignitate & potestate inter se pares, singulas Respub. gererent. Atque hoc genus etsi per se bonum, & ciuitatibus liberis vtile semper fuit, tamen nec ipsum gentibus maioribus æquè àc Regia potestas conducere potuit. Nã vnus in Republica Princeps, qui potestate sua aliorũ om̃ium potestatem cõplectitur, nec vllũ habet summi honoris sociũ, concordem, quietum atq; beatum Reipub. statum faciliùs, quàm Optimatũ procuratio, retinere potest: Quippe cùm vsu veniat, vt inter eos, qui pari sunt cum potestate, facilè nascantur simultates, è simultatibus factiones, è factionibus autem motus graues atq; Rebuspublicis perniciosi. Cuius quidem rei documentum statuerunt Græci eo tempore, cùm & sapientiæ, & eloquentiæ, & rei militaris gloria florerẽt maximè. Nam cùm ciuitates horum singulæ suos haberent Magistratus, qui pari cum potestate fo-

rent: & tamen quidam eorundem, vt fit, summam rerum appeterent, & alijs Græcis imperare cuperent: extiterunt sæpè in natione eorum bella intestina, & ipsi patriam suam ijs armis, quibus defendere debebant, miserandum in modũ dilacerauerunt, cùm modò Athenienses & Megarenses, modò Atheniēses & Lacedæmonij, modò Lacedæmonij atq; Thebani inter se bella infestis animis gererēt, & seipsos ità cōficerent, vt fracti tandèm atq; debilitati, in Macedonũ potestatem cōcederent, & dura seruitute opprimerent. Quo tempore visum fuit Græcis ad Rempub. nationis suę benè administrandam hoc vnum deesse, quòd eadem non vnius imperio vniuersa contineretur. Et quanq̃ Romanorum respublica, cùm post Reges exactos ab Optimatibus regeret, & creuit mirabilitèr & effloruit: id tamen, cùm illi intra mœnia vnius vrbis concluderent, nec horum quisq; tam diù magistratũ suũ gereret, vt Rempub. premere grauiùs posset, fuit aliquanto facilius, quàm si locorum interuallo disiuncti, alij alijs ciuitatibus aut populis præessent. Sit igitur positũ hoc atq; fixum, quod ratio summa atq; ipse rerũ euentus declarat, gentibus magnis atq; nationibus eam Reipub. formam, quæ vnum habet Principem, longè aptissimam esse atq; vtilissimã. Nunc verò, vt hęc ad rem, de qua hoc loco agimus, conferant: sic habetote, Rempub. nationis nostrę primò multos Principes atq; Reges, qui pari essent cum potestate, habuis-

habuiſſe:ſed poſteà quàm Imperium eius cõſtitutum fuit,vni Imperatori procurationẽ huius ſummam creditam fuiſſe atq; commiſſam.Et quãquàm ex ijs,quæ iam diximus,perſpicuũ eſt,vter Reipublicę ſtatus,priórne ille,an poſterior,per ſe melior fuerit,& publicis huius rationibus vtilior, tamen non puto alienũ eſſe ab inſtituto noſtro, ſi de eo ipſo paulò accuratiùs, explicatiusq́; egero. Conſtat è veteri Annaliũ memoria, Maiores noſtros fidei,conſtantiæ & fortitudinis gloria ſemper floruiſſe:verùm tamẽ cùm necdùm in vnũ quaſi corpus coaluiſſent,nõ modò non Imperiũ conſtituere potuiſſe ſibi,ſed nec ſua,vt oportebat,tutatos fuiſſe atq; cõſeruâſſe.Nam cùm qui pręeſſent Reges, ſingulis populis pari cum poteſtate imperarẽt, nec legibus,nec iure æquabili inter ſe iungerentur,in commune conſuluerunt minimè: ſed potiùs horũ quiſq; ad priuata commoda ſua omnia retulit. Quin ijdem ob cauſas neſcio quas & iniurias,quas Reipublicę donare potiùs, quàm cum huius damno perſequi debebant,bellis inter ſe grauibus ſæpè conflictati fuerunt. Hinc peruerſus ille mos,vt & patriam ſuam vexarent, & agros quiſq; vicinorum, ſi poſſet,popularetur,nec ſociorum armis,in quibus nullum pręſidium ſibi poſitum eſſet,ſed vaſta potiùs ſolitudine ſua munire vellet,eaq́; nõ ſatìs tuta eſſe arbitraretur, niſi à regno ſuo vicinorum poſſeſsiones quàm longiſsimè dimouiſſet. Quanq́ autem nationis noſtræ Reſpub.in hunc

ſtatum malum atque prauum inciderat, tamen fortitudo Maiorum noſtrorum atque rei militaris gloria exteras gentes terruit, nè eos armis facilè laceſſerent. Et Romani ipſi non antè, quàm Aſiæ, Africę, atq; toti ferè Europæ imperarent, eis bellum intulerunt. Sed tamen cùm cernerent, Maiores noſtros in factiones diſtractos eſſe, arte magìs atq; callida conſiliorum ratione, quàm vi & armis, ipſos debilitare atque opprimere ſtuduerunt. Vt enim Philippus Macedonũ Rex ſimultates atque inimicitias ciuitatum Græciæ olìm aluit, easq; ità cõmiſit inter ſe, vt ſuis ipſæ armis frangerentur: ità Romani materiam ſeditionibus atque inteſtinis bellis Maiorum noſtrorum ſubiecerunt, vt gens bellicoſa ſuis ipſa viribus conficeretur. Non dubitârat Germanicus eo tempore, quo Tiberius Romæ imperabat, Cattis atque Cheruſcis ſtrenuis atque fortibus Germaniæ populis bellum inferre. Et quanquàm cum his prælia quędam fecerat ſecunda, tamen cùm Ariminius, qui cõtra illum arma tulerat, inuicto animo bellum ità ſemper redintegraret, vt laceſsitus eſſe potiùs quàm victus videretur, & clades illa funeſta, quam Quintilius Varus ab eodem Ariminio acceperat, in memoria atq; ſenſibus Romanorũ adhuc hęreret: eam conſilj rationẽ iniuit Tiberius, vt Germanicus ab armis diſcederet, & relinqueret locũ Maioribus noſtris confligandi inter ſe, vt tandèm debilitati, mâllent in Romanorum, quorum ope indigerent, poteſta-

poteſtatem concedere vltrò, quàm vicinorum iniurias ferre. Neq; verò Imperatorem hæc ſpes ſua feſellit. Nam inuentus eſt nō ità multò pòſt Maroboduus Sueuorum rex, qui,vt Romanis rem gratam faceret, Ariminio, qui Cheruſcos atque Longobardos ducebat, bellū inferret. Quo confecto, Druſus Catualdam Germanum potētem ſanè hominem excitauit, vt in Maroboduum ob iniuriam, quā ab eo ſe accepiſſe arbitrabatur, impetum faceret. Ac cùm hic ab hoſte illo ſuo victus & regno pulſus foret, fecit Tiberius vt Rauennam migraret: & homo magnus ac nobilis à Sueuis ſuis diuulſus, in hoc perpetuo quaſi exilio reliquū ætatis ſuę cōſumeret. Verùm cùm poſteà Marobodui factio Catualdam ditione, quā habuerat, viciſsim exuiſſet, fuit hic quidem à Romanis in Galliam Narbonenſem miſſus, & quodam modo relegatus. Atq; ità Principes ambo erepti fuerunt Germanię, vt quanto plus præſidij in vtriuſq; conſilio atq; potentia nationi huic noſtræ poſitū eſſe videbatur, tanto magìs vires eiuſdem extenuarentur. Secuta ſunt deincèps ea, quæ Tiberius præuiderat: vt cùm maiores noſtri inteſtinis motibus multum ſanguinis ciuilis hauſiſſent, ſeq; attriuiſſent ipſos, magna ad imperium Romanū acceſſio fieret: & populi quidam Germaniæ non inuiti in Romanorum poteſtatem venirent, vt horum præſidio cōtra vicinos infeſtos munirentur. Et quanquàm poſteà eorundem virtute magna ſæpè ac peri-

culoſa bella felicitèr confecta fuerunt: tamen ea fuit ipſorum conditio, vt, cùm maximas res ſub alienis auſpicijs gererent, ſibi tamen atq; patrię communi nullum honoris atq; dignitatis ſplendorem acquirerent: acquirerent dico? immò quanto magìs opes alienas, eásque libertati ſuæ infeſtas, firmarent, tanto plus detrimenti patria noſtra caperet, eiúsque libertas magìs labefactaretur: cùm præſertim arma, quibus gloriosè vti poſſent, pro arbitratu eorum in quorum poteſtate erant, non ſolùm contra exteras gentes, ſed etiam contra Germanos, qui libertatem ſuam defendebãt, ferrent, atque adeò patriam ipſam oppugnarent. Sed quorſum hæc? Vt intelligi poſſit, qualis fuerit Germaniæ noſtrę ſtatus eo tempore, cùm non vnius, ſed paucorum imperio regeretur. Cuius calamitas documentum dedit, quàm illa Optimatũ poteſtas, aut pau corum dominatio per ſe non vtilis fuerit nationi noſtræ, vel ad libertatem retinendam, vel ad opes augendas, vel ad gloriam, & verum decus pariendum: quippe cùm gens prępotens, & ad imperium Orbis terræ nata, ipſa ſibi plus damni, quàm commodi attulerit, quoàd ei nec virtus, nec rei militaris ars, ſed ea imperij forma, qua omnes illius vires contraherentur in vnũ atq; iungerentur, & illa beata animorum conſenſio deeſſet. Ac Germania quidem noſtra, cùm ſemèl oppreſſa eſſet, non antè reſpirare potuit, quàm imperium Romanum ſua magnitudine ac quaſi molę laborans,

rans,ruere inciperet. Quo tẽpore Maiores nostri non solùm in pristinam libertatem se vindicârunt, sed irruperunt etiam in exteras Romanorum Prouincias, easque vi & armis in suam potestatem redegerunt. Et quãquàm tum virtus eorũ magìs, quàm antè, eluxit, tamen eam vim nõ habuit, vt patriæ solidos, quos debebat, fructus ferret. Neq; enim id quæsiêrũt milites nostri, eorumq; Duces, vt quas cepissent ciuitates, & populos gentesq; vicissent, adijcerẽt Imperio patriæ, quod necdum constitutũ erat, sed vt illã intestinis factionibus dissipatã fugerent, & in exteras prouincias Romanorũ tanquàm in colonias migrarent: nec amplius de patriæ, sed earũ potiùs regionum, in quibus consedissent, cõmodis ornamentisq; cogitarẽt. Hinc regna illa Europæ, quę Maiores nostri constituerunt: Gallię Franci, Hispanię Gothi, Britãnię Saxones, & Gallię Cisalpinę Longobardi. Prætereo hîc prudens Sueuos, Vandalos, & Burgundiones, qui simul àc pedes suos è finib⁹ patrię nostrę extulerant, maximas res gesserũt. Sed hos oẽs peregrinę sedes, in quas migrârant, ità delectârunt, vt eas ipsas patriæ, in qua geniti erant, anteponerent. Cùm tales essent Maiorũ nostrorum sensus atq; volũtates, etsi quascunq; Orbis terrę regiones pagrarent, in eis vestigia excellentis cuiusdã virtutis impressa relinquerent: id tamẽ parùm vtilitatis Germaniæ nostræ attulit, nec ea antè, q̃ in vnum planè coiret & in vnius potestate esset, efflorescere,

& veram dignitatem consequi potuit. Quo meliùs de hac patria nostra meritus fuit Carolus ille Magnus, cùm Saxonum populos potentes & planè bellicosos diuturno bello domuit: non vt delerētur, sed vt cum alijs potiùs Germaniæ populis coniungerētur. quod postcà quàm felicitèr sanè euenit, statuere nequeo, vtrùm id victis, an victori maiorem vtilitatem attulerit. Nam hoc pulcherrimum post homines natos factum non minùs salutare fuit Saxonibus atque Germanię cunctæ, quàm Carolo Imperatori gloriosum, cùm præsertim Princeps hic optimus Saxones alijs Germaniæ nostræ populis ità adiunxisset, vt non solùm de Republica, sed etiam de religione Dei immortalis idem, quod hi, sentirent. Quo tempore cùm ità natio nostra in vnum coaluisset, vt & vnius imperio parēret vniuersa, & vnum Deum atq; Dominum IESVM Christum veneraretur: tanto magìs omni bonorum genere aucta fuit, quanto minùs sub dominatione paucorum, eáque factiosa, crescere potuerat. Nam eo tempore à moribus horridioribus ad eam mansuetudinem traducti fuerunt Maiores nostri, vt legibus & iure æquabili viuerēt libentèr: nec patriam, vt antè, intestinis bellis dilacerarent, eíque vastitatem inferrent, sed iuuarent potiùs quibuscunq; rebus possent, atque tuerentur: nec solitudine delectarentur ampliùs, sed cœtibus hominum iure sociatorum, nihilque eorum, quæ ad Rempub. ornandam pertinere videban-

bantur, prætermitterent. Itaque vbì antè fuerant saltus ferarum, congregati sunt Maiores nostri, & cœtus inter se celebrare cœperunt: vbì delubra idolorum atque dæmonum fuerant, templa, sedes atque collegia Sacerdotum, qui nomen Dei vera cum pietate inuocarent, & pro vniuersa Ecclesia supplicarent, Sacris operarentur, & gregem Domini salubritèr pascerent, construxerunt. Vbì deniquè solitudines vastæ fuerant, cœnobia religiosorum atque Sanctorum hominum, qui quanto longiùs se à spinis huius mundi dimouissent, tanto diligētiùs Scripturas sacras euoluerent, & in res Diuinas incumberent, constituerunt. Breuitèr, talis eo tēpore Germaniæ nostræ status collocatus fuit, vt in ea vigeret concordia, vigeret iustitia, vigeret pietas & religio vera: & qui summæ rerum præesset vnus, tanta cum potestate esset, vt statum illum Reipub. beatum conseruare, & seditiosos atque hostes Patrię coërcere facilè posset. Quarè cùm Respublica Patrię nostrę tam benè cōstituta esset, & vinculis illis optimis contineretur, non potuit non mirabiles suî amores excitare: nec inuenti sunt ampliùs populi Germanię nostræ, qui vt antè desererent hâc, & peregrinas sedes quęrerent: nec vtri alteros opprimerent, sed vtri de Patria communi meliùs mererentur, inter se magna cum gloria certauerunt. Et cùm Maiores nostri virtutes tantas cum fortitudine, cuius gloria semper floruerant, coniunxissent, Patriam non

solùm singulari animorum consensione defenderũt, sed etiam, quibuscunq; rebus possent, ornauerunt, & ipsi in oculis omnium gentium viuere cœperunt.

Iam verò etsi Carolus ille Magnus Imperiũ, quod virtus Romanorum in Occidente constituerat, recuperauit, idq; non sinè magno & Francorum & Maiorum nostrorum honore, & ei vt Germano ob præclara in Rempub. merita diadema Imperatorium solenni ritu impositum fuit: tamen cùm liberi eius atque posteri Imperium hoc tanꝗ hereditatem paternam adirent, Gallia, quam ijdem incolebant, ità sibi idem Imperium vendicauit, vt possessione eius Maiores nostros excludere conaretur. Sed cùm post Arnulphum, qui magnum dedecus in gentẽ Carolinam intulerat, Imperium iterùm labasceret, ab eoq; deficerent Prouinciæ magnæ, cùm nec magnum in familia illa præsidium sibi positum esse ampliùs sentirent, & Hunorum, qui erãt infestissimi nominis Christiani hostes, opes indiès magìs ac magìs crescerẽt, & tantę essent, vt Germaniam etiam ipsam in periculum adducere viderentur: extitit Henricus Saxo, quem Principem Aucupem Maiores nostri appellârunt, cuius tanta, tamq; excellens fuit virtus, vt non solùm Germanorum, sed etiam eorum qui in Gallia domicilium habebant, Francorũ oculi in eum essent cõiecti, idemq; & lenire desiderium, quod suî reliquerant superiores illi Carolini optimi principes: & damna, quæ post illos

illos Imperium fecerat, ſarcire poſſe videretur. Itaque cùm Maiores noſtri ſummam rerum ſuarum ei commiſiſſent, eaſdem ità ille adminiſtrauit, vt Principes nationis noſtræ certos ad officium reuocaret, & robuſtiſsimas copias Hunorum, qui infeſtis ſignis & armis Saxoniæ bellum intulerant, ad Merſeburgũ prælio vinceret. Ex his quaſi fontibus cùm ille ad bonam omnium Chriſtianarum gentium exiſtimationẽ profluxiſſet, dignitas Imperatoria ad eum ſingulari earũdem cõſenſu delata fuit. Sed cùm pro ea, quam è Spiritusſancto hauſerat, modeſtia honorem amplißimũ minimè appeteret, nec alium è meritis erga Rempub. ſuis fructum repeteret, quàm vt publicis rationibus benè conſuleretur: contentus eo, in quo collocatus erat, dignitatis gradu, in altiorem illum aſſcendere noluit. E quo facto eius incredibile eſt, quãtum Chriſtianæ virtutis eluxerit: & gloria eius, quæ ipſum quaſi fugientem perſequi viſa fuit, quantùm aucta cumulataq́; fuerit. Huius filius Otho princeps ſumma virtute, & talis planè, vt eum Deus ad Imperium Orbis terræ recuperandum genuiſſe videretur, cùm patri de Germania noſtra optimè merito ſucceſsiſſet: certè quam Rempublicã noſtrã ab eo benè cõſtitutam atq; pacatam acceperat, non ſolùm conſeruauit, ſed etiam auxit atq; mirabilitèr ornauit. Qui cùm Belgas prælio victos atque fuſos in poteſtatem ſuam redegiſſet, atq; imperio ſuo Boiſlaum Bohemorum principem

&popu-

& populum eius fortem atque bellicoſum adiunxiſſet: & maximas Hunorum, qui eo tempore videbantur perhorreſcenda eſſe bellorum fulmina, copias deleuiſſet: certè virtus huius in illuſtri quaſi loco ſita, non potuit alijs gentibus obſcura eſſe. Ac cùm idem omnes ætatis ſuę Reges & fortitudine, & rerum geſtarum gloria ſuperâſſet, nec haberet quo cum certaret ampliùs, ſeipſum tandèm ſuperare non dubitauit: Quippe qui in maximis victorijs atq; triumphis pro ea, quam Deus ipſi inſerüerat, charitate ità moderatus fuit cupiditates ſuas, vt neminem læderet, ius ſuum cuique tribueret: & liberare eos, qui ſeruitute premerentur, quàm vllis durior eſſe mâllet. Nouerat enim ità armis ſuis vti, vt frangeret ſuperbos, oppreſſos ſubleuaret: & de omnibus, quoàd eius facere poſſet, benè mereretur. Nam vbì Hugo vir nobilis atque affinis eius, cuius magnæ in Gallia opes erant, contra Ludouicum Regem, cuius in poteſtate eſſe debebat, arma neſaria cepiſſet: etſi Otho noſter è ruinis regni illius res ſuas amplificare poſſet, maiorem tamen officij quàm vtilitatis ſuę rationem habuit. Nam exercitum quem comparârat, ſatìs magnum in Galliam duxit, tulit auxilium Regi, & Hugonem principis ſui dicto audientem eſſe coëgit. Ac cùm Berengarius & Græci Italiam vexarent, & ei nationi, quæ olim Orbi terræ ius dixiſſet, leges duriores imponerent: Romani perſpecta Othonis atq; Maiorum noſtrorum virtute,

tute, vt seruitute turpi liberarentur, fidem optimi huius Principis implorauerũt. qui cùm se nõ sibi solùm, sed etiam patriæ, nec sibi & patrię tantùm, sed vniuersis gentibus, quę ope sua indigerent, natum esse arbitraretur, Italiæ subuenit: Græcos in Calabria & Apulia profligauit, Berengarium autem insolentem compressit ac cepit: eásq; res in illo Orbis terrę quasi theatro gessit, vt omnium gentium animos in se conuerteret: nec facilè statuas, vtrùm hic maiorem fortitudinis suæ, an iustitiæ atq; benignitatis fructum ceperit. Certè Itali cùm beneficio ipsius ad spem pristinæ libertatis reuixissent, hunc ipsum tanquàm vnum aliquem è cælo delapsum, qui rebus suis atque Christianorum omnium afflictis atque laborantibus succurreret, intuiti fuerunt atque obseruârunt. Et quia Maiorum nostrorũ virtus illis ità affulserat, vt existimarent non modò non miserum esse in horum venire potestatem, sed beatũ planè, salutatus est Otho à Romanis Imperator Orbis terræ, idque singulari totius Italiæ cõsensu & applausu: atq; ità dignitas hęc summa cum regno nationis nostræ iterùm se coniunxit. Habetis hîc Germani primordia Imperij nostri, & intelligitis præclarè hoc ornamentum non vi vlla crudeliore, sed pietate potiùs erga Deum immortalem, fortitudine vera, iustitia atque benignitate nobis partum fuisse: immò Deum ad nos ità detulisse idem, vt ab eo iam tempore suum quasi domicilium in Ger-

C mania

mania noſtra collocatum habuerit. Videtis iam, videtis Principes populíque Germani, vt Reſpublica nationis noſtræ effloruerit olìm: nec rationes huius antè conſtitui potuiſſe, quàm penès vnū ſumma eius poteſtas eſſet. Ad quem honorem Regium cùm Imperatoria & dignitas & Maieſtas acçederet, talis extitit Reipub. noſtrę forma, vt melior ne excogitari quidem poſſet: & Germania noſtra tanto honoris ſplendore fuit ornata, vt Sol hic nullum vnquàm viderit maiorem. Et quanquàm Imperium, quod Otho ille Magnus in Germaniam noſtram intulit, vel retulit potiùs, magnitudine ipſa non par fuit alijs Imperijs, quorum ſingula in multas gentes poteſtatem habuerunt: non minus tamen fuit honore, & beneficentia multo maius: Quippe quòd ità ſe accommodauerat pietati atque legibus Chriſtianis, vt quas viciſſet gentes Barbaras, non ſibi magìs, quàm Chriſti regno adiungeret: ac Prouincias ſuas, ſocios atque amicos ità tueretur, vt non tam Imperium, quàm quoddam Orbis terræ patrocinium eſſe videretur. Cuius quidem rei cùm Henricus primus fortiſſimus ille atque optimus Princeps rationem haberet, & Sarracenos à ceruicibus Italorum depulit, recepta, quā occupauerant, Capua: & cùm Pannoniæ Regē fregiſſet, mâluit hunc ſecum affinitate iungi, vt ipſe atq; populus eius ſacro baptiſmate initiati, Chriſti regnum augerent, quàm in eos, à quibus Maiores noſtri graues iniurias acceperant,

rant, durius aliquid ſtatuere. Quod Imperatoris beneficium propè Diuinum quantam vtilitatem vniuerſo Orbi Chriſtiano pepererit, non facilè dixerim: certè illud ſatìs conſtat, Pannones nõ minùs ab eo iam tempore rebus Chriſtianis profuiſſe, quàm antè nocuerant. Nam quibus armis Chriſtianorum ſanguinem hauſerant, eiſdẽ poſteà Sárracenos atq; Turcas ità profligârunt, vt à noſtris atq; alijs Chriſtianarũ gentium ceruicibus arcerentur. Nec minor fuit beneficentia huius eiuſdẽ Imperatoris erga Sarmatas: erga Sarmatas dico? immò verò ꝑ Sarmatas erga vniuerſum nomen Chriſtianũ. Nam cùm Regem horũ nouis rebus ſtudentẽ ad officiũ reuocâſſet, facilè paſſus eſt à ſe impetrari, vt eidem Regi eam ferret opem, qua Rutheni victi adijcerent̃ regno ipſius, & à ſuperſtitiõe ad Chriſti religionẽ ſalutarẽ traducerent̃. Quo tẽpore quanta acceſſio facta fuerit ad res Chriſtianorũ, & in virtute atq; potentia Sarmatarũ alijs nationibus contra immaniſſimas Scytharũ gentes quantũ pręſidij eſſe cœperit, res ipſa nobis etiã tacentib⁹ declarat. Sinite me hoc loco ꝑterire Conradorũ atq; Fridericorũ noſtrorum res fortiſſimè geſtas. Qui rebus Chriſtianorũ in Aſia laborantib⁹ ſuccurrere, & Sarracenis infeſtiſſimis Chriſtiani noĩs hoſtibus, ſua atq; Maiorũ noſtrorum capita obijcere nõ dubitauerunt. Nam horũ conſilia atq; facta fortia ſingulatìm cõmemorare nimìs longũ eſſet: illud tamen, quod & res & locus hic poſtulat,

C 2 dicen-

dicendum est omninò, Maiores nostros eam iustitiam benignitatemq; cum fortitudine summa coniunxisse, vt ipsorum Imperium magìs beneficētia quàm vi constaret: Quippe cùm non ad suam potentiam, sed DEI gloriam & salutem Orbis terræ, omnia ipsi referrent. Itaque visum fuit beatum esse, non solùm à Maioribus nostris defendi, quotiès opùs esset, sed etiam vinci, cùm libertatē pristinam non amitterent victi, sed vberiore potiùs libertate, quę veram eis felicitatem in Domino nostro IESV Christo afferret, cumularentur: nec maiorem victores ipsi, quàm victi, fructum rerum ab illis benè gestarum consequerentur.

Nunc verò cùm Respub. nostra tam benè constituta esset, & ei vnius Imperatoris principatus tantum bonorum pareret: ità quidem vsu venit, vt in ea planè beata atq; florente omnes omnium Ordinum homines & beatiùs, & coniunctiùs inter se, quàm vlli vspiàm exterarum nationum homines viuerent. Quippe cùm nihil eorum, quę ad optimum Reipublicæ statum pertinent, in ea desideraretur: nec tranquillitas, nec honestas, nec honor, nec dignitas, vt, ad quascunque viuendi partes se Maiores nostri darent, inuenirent quod rationibus suis aptū foret. Ad horum bonorum cumulum accessit religio Christiana & ius æquabile, quibus nihil melius vel esse, vel excogitari potest. Religio, qua Christum Seruatorem no-

noſtrum Optimum Maximum ſingulari pietate colerent, & è Spiritu ſancto tantum charitatis haurirent, vt idem planè & vellent & ſentirent, & inter ſe arctiſſimè iungerentur, & quod bonorum omnium caput eſt, Deum per eundem Chriſtum Dominum noſtrũ perpetuò propitium haberent. Ius autem æquabile, quo ſummi & infimi æquè ità tenerentur, nulli vt liceret in Republica noſtra vim ſuſcipere, ac eos qui minùs poſſent, opprimere. Et quanquàm penès Imperatorem erat ſumma poteſtas, & videtur ipſe Lex eſſe quædam viua atque loquens: mâluit tamen Maiores noſtros vti iure ſcripto, eoque optimo, quàm ad ſuum nutum reuocare omnia: neque id iniuria. Eſt enim à Platone ſapientèr ſcriptum, Nullam ciuitatem atque Rempublicam, in qua nõ lex magiſtratui, ſed magiſtratus legi imperat, diù conſeruari poſſe. Ac mea quidem ſententia ius, ſi ſcriptum ſit, eo pluris faciendum eſt, quòd nõ, vt homo, gratia aut odio vllius moueri, & ab eo, quod iuſtum eſt, flecti poteſt, ſed potiùs omnibus ſemper eſt æquum. Quandò autem in Repub. nationis noſtrę religioni ſic fuit lex adiuncta, vt illa à maleficio auerteret volẽtes, hæc autem nolentes deterreret, & arma è manibus ſeditioſorum extorqueret, homines noſtri in officio facilè contineri potuerunt, vt vitia fugerent, & recta officia perpetuò præſtarent. Breuitèr, ità comparatum fuit, vt ſinguli ſingulorum ordinum homines in patria

noſtra ſic viuere poſſent, vt nuſpiàm meliùs beatiusq́;. Nam ruſtica plebs, ſimulàc leges & iuſta Imperatorum poteſtas Germaniam noſtram latrocinijs ac motibus inteſtinis repurgauerant, tueri rem ſuam familiarẽ atq; agros colere meliùs, ex eisq́; quos perciperet fructus exportare ad alios, ac vẽdere tutò potuit. Ac quo minùs facultates huius ab ijs, quorũ in poteſtate eſſet, exhauriri aut extenuari poſſent, cautũ fuit, nè canon, quem in ſingulos annos pendere ſoleret, contra conſuetudinẽ inueteratã augeret. Hinc plebis illius opes, diuitiæ, & vita beata. Vrbana autem ab eo iam tempore, quo Reſpublica noſtra tam benè cõſtituta fuit, nõ ſolùm, vt antè, operîs rem ſibi parauit: ſed etiam mercaturã exercuit, & in patria pacata mirũ in modũ creuit. Quæ eadem vrbes, in quas ſe incluſerat, ſic muniuit atq; ornauit, vt in eis tutò & honeſtè habitaret. Itaq; in natione noſtra tot extiterũt ciuitates liberæ atq; florentes, quot in nulla alia natione inuenias. Ac ſi quæ harum in poteſtate principum atq; nobilium eſſent, harũ libertati ità cõſuluerunt Maiores noſtri, vt nec ab eis vllum tributũ extra ordinem exigi poſſet, niſi aut ordinum Germaniæ, aut procerum cuiuſq; regionis conſenſus accederet. De nobiliũ autem ordine quid dicam? Ij quidem gradibus iam indè ità diſtincti fuerunt, vt qui ſummi eſſent, ornarentur Principum dignitate: Medij, Comitũ atq; Baronum: Infimi autem, equeſtris eſſent loci. Ac ſi vſpiàm, certè

in Re-

in Republica nationis nostræ magnę & egregię Principum gẽtes versatæ sunt diù, & populis magnis præfuerunt. Comites autem ipsi atq; Barones, quanuìs non tantum possent in Repub. nostra, quãtum Principes: tamẽ ità constitutæ fuerunt rationes eorum, vt locupletes essent, ac si non integras regiones, castella tamen haberent atq; territoria certa, quibus imperarẽt. Qui autem inferioris essent ordinis nobiles, cùm eorum virtute res militaris potissimùm niteretur, in exercitibus Maiorũ nostrorũ semper honestos duxerunt ordines, & domi etiam habuerunt, quo honestè atq; vtilitèr vitam agerent: Quippe cùm rustica plebs & castella certa in potestate ipsorũ essent, & ipsi in cõsilia Principum & Imperatorũ adhiberentur, & ciuilibus muneribus, ijsq; honorificis fungerentur. Atq; vt arma, quibus vterentur, haberẽt expedita, & equos atq; familiam militarem de suo alere possent, ità institutum fuit à Maioribus nostris, vt censu abundarent, nec patrimonij muneribus facultates eorũ extenuarentur. Ac cùm è censu, agris, & villis tantum, quantũ cuiq; ad se familiamq; suam alendam satìs esset, perciperent, & rem suam honestè & sinè alterius damno augere possent: voluerũt maiores nostri, vt hisce emolumentis cõtenti, fœnore atq; mercatura abstinerẽt: eoq; ipso prudentèr cautum fuit, nè si ijdem illiberali quæstûs genere caperentur, angustiores redderentur animi ipsorum, & suam pristinam magnitudinẽ, sinè

qua

qua nec domi neque militiæ res benè geritur, amitterent. Veruntamen cùm illi rem ſuam familiarem nō æquè, atquè plebeij homines, augere poſſent, vt hoc ipſorum quaſi damnum quoquo modo ſarciretur, tributum fuit eis, vt ad honores cùm ciuiles, tum verò etiam Eccleſiaſticos acquirendos, plus opportunitatis haberent. Quin patria noſtra eum approbauit morem, vt non alij, quàm nobiles in collegia Maiorum Eccleſiarum cooptarentur, & Eccleſia tanquàm mater benigna eiſdem ſuppeditaret, vndè commodè viuere poſſent, vt egentibus ſuccurrerent, Deum colerent perpetuò, & Eccleſiæ Chriſtianæ vtilem ſanè operam nauarent. Ac quia ijdem in ora maris Baltici regiones magnas, Pruſsiam atque Liuoniam, ſibi atque adeò Chriſto parére coëgerant, in his & arces & ciuitates condiderunt: atque vt, quæ virtute magna & rebus fortiſsimè geſtis ſibi ac patriæ peperiſſent, tuerentur, ex eisque emolumenta iuſta caperent, inſtitutus eſt Ordo ille diuæ Virginis, qui regionum illarum potiretur, & cautum, nè in hoc velutì ſodalitium, cuius partes erant cum gentibus Barbaris, & à religione noſtra auerſis bellum continentèr gerere, alijs quàm nobilibus Germaniæ noſtræ aditus pateret. Quod cùm initiò rei Chriſtianæ propagādę cumprimìs vtile fuerit, vellem equidem à finibus Barbarorum hoſtium dimoti non fuiſſent milites illi noſtri, eoq; minùs negociū, quod magno cum honore

nationis

nationis nostræ, & vtilitate Reipublicæ Christianæ susceperant, intermisissent: nec coacti fuissent confli-ctari cũ ijs, à quibus si adiuti fuissent, haud dubiè maiorem vtriq; virtutis suæ fructum cepissent. Sed vt illuc reuertar, constat ex ijs, quæ commemorauimus, posteà quàm Germania nostra in vnius venit potestatem, & Romani Imperij dignitas in eam translata fuit, non solùm de libertate huius decessisse nihil: sed omnes etiam omnium ordinũ homines in ea & liberiùs & cõmodiùs, q̃ vllæ vspiàm gentes, vixisse: Quin tantum dignitatis atq; honorũ adeptos fuisse, quantum alij aliarum gentiũ homines vix optare auderẽt. Quarum rerũ cupiditas magnis animis ità sæpè innascit, vt sinè his se beatos esse posse minimè existimẽt. Est quidem ea iustitiæ ratio, quæ vni tantum tribuit quantum alteri, sub quam contractus atq; maleficia cadunt, ad retinendum bonum aliquem atque tranquillum Reipub. statum vehementèr apta, sed nõ minùs apta, quæ præmia decernit bonis atq; magnis viris, & dum conditiouis cuiũsq; virtutis, atq; meritorũ rationẽ ducit, non tantum impertit infimis, quãtum summis, nec tantum ijs, qui sua, quàm qui publica negocia curant. Atq; vt vtraq; iustitiæ ratio omnem hominum societatem probè tuetur, & concordiã cõiunctionemq; fouet atque alit: ità si Respub. vlla vel vtranque, vel alteram desideret, nec concors hæc esse potest, neq; beata, cùm præsertim in ea magnam esse

materiam & quasi segetem odiorũ atque factionum necesse sit. Quo meliùs cõstituta fuit Respublica Germaniæ nostræ, in qua Principes viri, qui summũ nobilitatis splendorẽ è virtute Maiorum suorum traherent, excelsam illam, in qua maiores ipsorum fuerant, dignitatis sedẽ hæreditario iure obtinerent, nec facilè hic eorum locus, cum alijs aliorũ ordinum hominibus cõmunicaretur. Qui cùm ità nati essent, vt in patria nostra & opibus & honore florerent, atq; cæteris omnibus antecellerẽt: non fuit, cur eos aut conditionis suæ, aut patriæ, in qua tam honorati essent, pœniteret: Quippe cùm horum quidã in eo honoris gradu forent collocati, vt in comitijs Imperatorijs ius haberent suffragij ferendi: & virtus eorundẽ, cum summa nobilitate coniuncta, in ea ratione tantũ haberet prærogatiuæ, vt ipsi sibi ad Imperatoriam dignitatem, qua nulla post hominum memoriã maior in vllo regno extitit, viam patefacere possent. Et quãquàm Comitum, si qui virtute excellerent, etiam ratio aliquotiès habita fuit, tamen ad illam dignitatem summam summo nobilium ordini omnia semper faciliora fuerunt, vt nõ iniuria ex ijs, quæ vulgò euenerũt, statuere possimus, illam in hoc eodem ordine sedem suam quodã modo posuisse. Veruntamẽ nè medij atq; infimi loci nobiles, à magnis patriæ honoribus excluderent, nec deterior esset horum conditio, qui labores pro patria graues susciperent, & se maximis periculis offerrent,
quàm

quàm eorum qui in ocio viuerent, & illorum beneficio forent beati: id quidem tributum fuit eisdem, si ad summã Imperatoris dignitatẽ adspirare minimè possent, aliĳs tamẽ magnis in Repub. Principib⁹ dignitate compararẽtur. Institutus est igitur in natione nostra certus principum honor, ad quem nõ tam maiorum imagines atq; splendor, quàm virtus atq; pietas cuiq; sua suffragaretur. Quem sanè honorem ità maiores nostri adiunxerunt muneribus Antistitũ, vt qui inferiorum essent ordinũ nobiles, si quandò de more collegiorum Episcopi crearentur, Principum honore augerentur: & aliqui è numero horum Imperatoris deligendi potestatem haberent. Quo honore secundùm Imperatoriam atq; Regiam dignitatem nullus in Repub. nostra est maior, nullus excellentior. Ac nè virtuti sinè nobilitate oĩs ad maiores honores aditus claudi videretur, sunt Antistitum sedes certæ, nec ipsæ à Principum dignitate seiunctæ, quas maiores nostri plebeijs etiam hominibus, quorum insignis esset virtus atque pietas, assignatas voluerunt. Quòd verò ad Imperatoriam dignitatem singulatìm attinet, quanto meliores vberioresq́; fructus capiendi erant ex ea ipsa, tanto diligentiùs cauerunt maiores nostri, nè ad eam minùs idonei obreperent. Quarè etsi verisimile erat, è bonis parẽtibus bonos nasci liberos, tamẽ quia res ipsa declarabat, rem sæpè alitèr euenire, Otho tertius de patria nostra optimè meritus

fuit, cùm instituerct, vt Imperatores non nascerentur, sed eligerentur, & dignitas hæc virtute potiùs, quàm fortuna acquireretur. Quod eam etiam vtilitatem attulit Reipub. nostræ, vt cùm penès Septemuiros, eosque dignitate præstantes, esset potestas Imperatoris deligendi, si quis beneficio horum crearetur Imperator, eo ipso patriæ nostræ ità deuinciretur, vt nisi in hanc pectore toto incumberet, turpem ingratitudinis notam atque infamiam vitare minimè posset. Ac quo minùs loci esset ambitioni in comitijs Imperatorijs cùm quatuor essent illorum, qui nō solùm suffragium, sed ipsum etiam Magistratum more Maiorum nostrorum inire possent: his tres alij, qui suffragia quidem ferre, sed tamen eligi minimè possent, eô quòd Ecclesiastici essent ordinis, adiuncti fuerūt. Qui eo minùs cupiditate sua praua se corrumpi & transuersum agi paterentur, quòd causam non haberent, cur diadema Imperatorium ipsi ambirent. Ad hoc institutum accessit alterum non minùs bonum atque salubre, vt qui in illo excelso honoris gradu collocarentur, nè duriùs quàm oporteret, regnarēt: antè q̃ alijs imperare inciperēt, eas leges quodā modo imponerent sibi, nihil vt contra Ecclesiā Christianā atq; Rempub. nostram, eiusq; libertatē facerēt. Nec antè ratū esset, quod in deligēdo Imperatore egissent Septemuiri, q̃ Imperator designatus, cū eisdē in leges illas certo pactorum genere cōuenisset, vt hoīes nostri intelli-

intelligere possent, se non in Domini cuiusdam acerbioris, sed in Patris, eiusq; perbenigni potestatem venire. Quòd autem ad Principis huius facultates attinet, nè hic tenuior esset, & minùs posset quàm recta ratio præscriberet, idémq; accideret Reipub. nostræ, quod corpori humano, si fortè caput eius imbecillius esset: moribus Maiorum nostrorum inductum fuit, vt è vectigalibus, portorijs, & tributis Prouinciarum, ciuitatum, atque regionum nostrarum tantum emolumenti caperet, quantum ipsi ad sumptus necessarios & vtiles satìs esset. Licuit item ei & pecuniam extra ordinem imperare, quotiès opùs esset, & euocare in militiam homines nostros, atq; bella gerere cum Imperij nostri hostibus. Quæ si alij Principes suscepissent, iure communi, quo vtimur, non bella iusta, sed quædam potiùs latrocinia esse viderentur. Quarè constat talem Reipub. nostræ statum collocatum fuisse initiò, & non ità multò pòst stabilitum, vt melior nec à Deo, authore omnis boni nostri, facilè impetrari, nec ab hominibus peti posset. Ac cùm vnicuiq; Ordini tribueretur, quod suum esset, & quo fieret planè beatus, certè nullus horũ causam habuit, cur non Patriam hanc suã amaret, & tanto magìs inter se iungerentur omnes, quanto plus adiumenti atque præsidij alter alteri afferret. Quo minùs loci relictum fuit aut inuidiæ vlli, aut odio, cùm omnes aliorum bonis sua contineri haud obscurè intelligerent. Plebs opti-

matibus atq; nobilibus ſuppeditauit, vndè lautè atq; honeſtè viuere poſſent: hi autem illam tutati fuerunt, & etiam cum periculo vitę defenderunt. Ac cùm Imperator omnes omnium Ordinum homines animo complecteretur, ijdem in huius imperio atq; poteſtate beatiſſimè cõquieuerunt. Religio autem Chriſtiana, è cuius quaſi fonte omne bonum profluere conſueuit, Maiores noſtros ità excoluit, vt ad priſtinã horum fidem, conſtantiam atq; fortitudinem, quas virtutes è diſciplina Maiorum noſtrorum hauſerant, accederet pietas vera, accederet coniunctio animorum ſingularis, accederent alia bonę vitę officia. Itaque eis non minùs omnia benè feliciterq; euenerunt, quàm Iudæis olìm, quoàd Deum coluerũt rectè, nec ab alijs vitæ officijs deceſſerunt. Nam tantum bonorũ ad Maiores noſtros delatum fuit diuinitùs, vt & viuerent benè beateque, & ſummo honoris ac gloriæ ſplendore ornarentur. Atq; hæc hactenùs de optimo Reipub. noſtræ ſtatu: in quo nec emolumẽtum bonũ, nec ius æquabile, nec cõcordia, nec libertas, nec dignitas vera, nec iuſtum vnius Imperium, nec deniquè illa ſacroſancta Dei immortalis religio deſiderari poſſet.

Nunc verò vellem aut eadem Reſpublica nullas poſteà labes contraxiſſet, aut mihi integrũ eſſet eaſdẽ ipſas præterire. Quanto enim maiore cum voluptate animi in cogitatione optimarum illarum rerum verſor, tanto acerbiore dolore afficior, quotiès mihi malorum

lorum huius ætatis atque temporis in mentem venit. Verùm quia non solùm superiorum ætatum bona recensere, sed etiam quæ posterioribus seculis accepimus vulnera aperire atq; tractare decreui, si quo modo & hæc sanari, & illa recuperari possint: faciendum est profectò, quod locus hic atq; salus publica postulat. Ac primò quidem etsi Respublicę eo minùs labefactari possunt, quo meliùs cõstitutę sunt: tamen cùm ità comparatum sit, vt non minùs quàm aliæ res humanæ sint mutabiles, & harum, vt Plato inquit, conuersiones naturales: profectò cùm diù & aliquot secula floruisset Imperium Germanię nostrę, ità tulit tandèm casus rebus nostris infestus, vt post mortem Friderici secundi idem duodeuiginti annos Imperatore careret. Intereà cùm maiores nostri nõ haberent, cui parérent vni, optimam illam, de qua egimus, reipub. suæ formã propè amisisse videntur. Quam etsi posteà per Rodolphum Habspurgum Respublica recuperauit, non ità tamen, vt ante interregnũ floruit. Nam quo tempore magistratus principesq; nationis nostræ præsidio Principis sui nudati erant, nec habebant à quo defenderentur, opes ipsi suas, quibuscunq; rebus possent, firmârunt: & multa eorum, quæ antè Imperatorum fuerant propria, ad se transtulerunt: vt cùm quisq; in ciuitate atq; ditione sua & regenda & tuenda munus Imperatoris obiret, ipse eius neruis & quasi viribus niteretur. Ac cùm Magistratus Principesque nostri

noſtri illa vſurpâſſent aliquādiu, nec ſinè vi ab èorum poſſeſsione dimoueri poſſent, mâluit Rodolphus de iure ſuo decedere, quàm offendere volūtates eorum, quorum opera & domi & militiæ vtilitèr vti poſſet: nec ſuſpicatus fuit vnquàm fore, vt qui ex ipſo quaſi patrimonio Imperij creuiſſent, non obtemperaturi eſſent ſibi, poſteriſque ſuis vltrò, nec Rempub. gratis animis adiuturi. Et quanquàm Princeps hic ſtatuebat ſe Imperium beneficijs multo faciliùs, quàm vi atq; armis tenere poſſe, deceſſit tamen non parùm de publicis Imperij eiuſdem facultatibus atque emolumentis. Quin ab eo tempore indiès magìs ac magìs extenuata fuerunt iura atque vectigalia Imperatorum noſtrorum, vt poſt Carolum IIII. è publico noſtro & vectigalibus Imperij non modò non neruos bellorum, ſed ne pacis quidem ſubſidia ampliùs Imperatores noſtri habuerint. Debilitauit quidem ratio hæc poteſtatem, quam penès eſſe debebat ſumma rerum noſtrarum, atque ità conuulſit, vt quibus Principibus populiſque Germaniæ imperare oportebat Cæſarem, eorum ipſe nutum intueri quodam modo cogeretur: cùm præſertim ei non ampliùs liceret pecuniam atque militem, ſinè quibus nihil rerum magnarum benè geri poteſt, populis Germaniæ noſtræ imperare, niſi Principum atque Ordinum conſenſus publicus accederet. Quanquàm autem dignitas atque maieſtas Imperatoris noſtri poſteà non ijs opibus,

bus, nec ea potentia, qua oportebat, ſuſtentata fuit: tamen beneuolentia atq; virtute hominum noſtrorum nixa ſtetit, vt Reſpublica noſtra etſi forìs minùs gloriosè, tamen domi ſatìs benè adminiſtraretur, quoàd boni illi atque antiqui mores in natione noſtra viguerunt. Nam & homines noſtri iuncti fuerunt inter ſe, & Imperatorē obſeruârunt, & patriam ità amârunt, vt ſe pro ea grauiſsimis offerre periculis, atq; vitam adeò ſuam profundere non dubitarent. Quibus vt nihil fuit antiquius, quàm honeſtè viuere, ac de patria benę mereri, ità viciſsìm nihil odioſius, quàm turpitèr viuere & patriam deſerere: vt Reſpublica noſtra cùm minùs, quàm antè, poſſet, moribus tamen bonis hominum noſtrorum ſeipſam ſatìs benè tueretur: & apparéret veriſſimum eſſe, quod ſapientiſſimi homines in ore habent, non eſſe, cur quiſquā ſtatum Reipub. bonum non virtute potiùs ac pietate, quàm pecunia, opibus, potentia metiatur, cùm finis eiuſdem ſit ipſa benè beateque viuendi ratio. Verùm tamen cùm Princeps natiōis noſtrę ſummus imbecillior foret, periculum erat, nè, quēadmodùm corpus humanum, ſi aliqua potiorū huius partiū langueſcat, ipſum ægrotare incipiat grauiùs, ità Reſpub. etiam noſtra in languorē pernicioſum incideret. Itaq; aui, ataui, atq; Maiores noſtri cauerunt ſanè diligentèr, nè mores illi hominum noſtrorū boni, quibus Reſpublica noſtra ſuſtentari videbatur, deprauarent: & eam inierunt ra-

tionem, vt quas fortè officij atq; disciplinæ quasi habenas attenuatio Imperatoriæ potestatis laxaret, eas legum seueritas adstringeret. Est enim magna quædam inter magistratū & legem coniunctio. Quarè lege publica interdictum fuit, nè quis Maiestatem Imperatoris læderet, néve vim publicam in Repub. nostra susciperet: qui autem contrà fecisset, grauissima pœna afficeretur. Atq; hæc quidem lex primò ab Henrico II. lata, & deincèps ab alijs Imperatoribus sæpè renouata fuit, vt non facilè vllo tempore antiquari posset: Quæ cùm alios fructus, tum eum attulit Reipub. vt, qui fortasse nouarum rerum cupidi essent, statum huius non facilè labefactare possent. Ac quo minùs nobiles, in quorum virtute magnum semper præsidium fuerat Reipub. nescio qua licentia fierent deteriores, atque corrumperentur: non passi sunt Maiores nostri leges censorias è Repub. nostra tolli: sed quicunque nobilium grauibus se criminibus obstrinxisset, & Rempublicam eiusque Principes læsisset, in certaminibus, quæ instàr Olympiadum Græcarū instituta fuerant, publicè, inspectante tota ferè Germania, infamia graui notati fuerunt: vt quos charitas patriæ atq; Imperatoris authoritas in officio non contineret, pœnæ atque infamiæ metus à sceleribus deterreret: eoq; minùs Ordo hic Rempub. armis, quibus eam sæpè tutatus fuisset, dilaceraret. Cautum item fuit prudentissimè, nè disciplina militaris, quæ Reipub.

no-

noſtræ non ſolùm vtilitatem magnam, ſed etiam ornamenta præclara pepererat, facilè deprauari poſſet: neque id iniuria. Etenim ſi vllorum hominum, certè militum vita ac mores arctiorem ſeuerioremq́; diſciplinam deſiderant. Quæ ſi laxatur, hi in illa gladiorum ſuorum licentia cupiditatibus ſuis non facilè vllum ſtatuunt modum: & non ſolùm hoſtibus, ſed etiam ſocijs, amicis, atq; Prouincialibus ſunt infeſti: nec ijs, quos habent contubernales, parcunt, ab eisq́; manus abſtinent. Hinc motus illi militares, hinc ſeditiones, quæ & Imperatores & magnos exercitus ſæpè euerterunt. Itaq; iure laudatur iuſta ſeueritas Aureliani Imperatoris: qui, vt milites à prauitate morum ad officium reuocaret, imperauit Tribuno ſuo, nè pateretur militem vllum rapere alienum pullum, ouem vllius contingere, vuam auferre, ſegetem deterere, oleum, ſal, lignum exigere: & addidit, ſuo quenq; ſtipendio contentum eſſe oportere. Nec minùs laudandus eſt noſter Fridericus ille tertius: qui, vt licentia militaris reprimeretur, legem tulit de ſententia Ordinum Imperij, idq́; Francoforti: nè per milites ſtaret, quo minùs in Germania atq; prouincijs noſtris liceret populis cuiuſq; loci ex agris atq; vineis fructus natos cape ſinè metu, & in villas atq; domos ſuas cõuehere. Item, nè milites igni vaſtarẽt villas & regiões, néve clericos, mulieres grauidas, & homines morbis grauibus affectos, peregrinos, mercatores, & aurigas,

ſi qui merces deportarent, læderent, néve templa & delubra Dei immortalis violarent atq; diriperent, & res earum ſacras ad ſe transferrent. Hi mores, leges atque inſtituta eam vtilitatem Reipub. noſtræ attulerunt, vt quem Maiores noſtri huius ſtatum bonum atque concordem collocauerant, idem retineri poſſet: & quanto plus de poteſtate Imperatoris deceſſerat, tanto magìs leges optimæ illæ Rempub. noſtram iuuarent: & quod amiſerat illa, quodá modo reſtituerent. Ac quoniam Maiores noſtri intellexerunt præclarè hæc eſſe illa ipſa vincula, quibus Reſpub. noſtra contineretur, non modò nō paſsi fuerunt, ea vllis improborum atq; ſeditioſorum hominū conſilijs rumpi: ſed in conuentibus poſterioribus hæc eadem adſtringere etiam non dubitauerunt. Atq; hoc quidem & bonum fuit per ſe, & publicis rationibus eo vtilius, quòd Ordines noſtri eo, quod ipſi ſciuerant, iure, & de quo cum Imperatore quodā modo pacti fuerant, libentiùs vterentur. Videmus iam vt lex muta opē tulerit Magiſtratui noſtro ſummo: qui idē eſſe debebat lex loquens, qua hoīes noſtri benè & vtilitèr regerentur. Atq; vt illa vim ſuā haberet, cōſtituit Imperator iudicium quoddā, à quo nihilo magìs, q̄ à ſeipſo vlla eſſet ꝓuocatio. Ac quò minùs iudicium hoc iniquū vlli eſſe videretur, ea cōſilij ratio inita fuit, vt qui in hoc adſciſcerent Aſſeſſores ex oīibus regiōibus nationis noſtræ, hi eſſent excellente virtute oēs prędíti,
& par-

& partim Iureconsulti, partim verò nobiles, quorum spectata & talis esset prudentia, vt ex æquo ac bono iudicare valerent. Iam verò cùm Reipublicæ nostræ nec leges bonæ, nec iudicia, neq; hominum nostrorum studia recta deessent, Imperator ipse in iure publico atq; voluntate Ordinum tantum habebat præsidij, vt seditiosos atq; sceleratos cum quadam seueritate coërcere, & Rempub. ipsam satìs commodè tueri posset. Et quãquàm huius rei ratio satìs explicata fuit aliquandiù, tamen cùm Principes certi atq; ciuitates Germaniæ nostræ simultates, nescio quas, inter se gerere cœpissent: nè ea res causam daret fœderibus, quibus alteri contra alteros opes suas firmare studerent, atque ità Rempub. in factiones distraherent: Imperator Maximilianus fortissimus atque prudentissimus Princeps, de sententia Ordinum lege cauit, nè vllus Germanorum contra legem de pace publica se cum alijs Germanis vllo fœdere iungeret, néve bellũ sinè authoritate publica susciperet, aut in societatẽ cũ exteris gentibus, earúmve Principibus coiret. Magnum sanè fructum hæc lex Reipublicæ nostræ attulit, & ad retinendum quietum huius statum fuit longè aptissima: cùm præsertim in eam Imperator & Maiores nostri certo pactorum genere ità se adstrinxissent, vt omnia fœdera eorum, qui nec iure æquabili stare, nec iniuria abstinere vellent, excluderentur. Fuerunt leges quas commemoraui, patriæ nostræ cumprimìs

vtiles,& quandiù ab hominibus nostris legum earundem, iuris, concordiæ, pacis ratio habita fuit, tandiù ea satìs beata fuisse videtur: sed tamen tandiù non dicò beata esse, sed ne stare quidem potuisset, nisi ipsam religio Christiana fulsisset: Quippe quę ducere solet homines ad fontem benignitatis diuinæ, vndè eam vim Spiritussancti hauriant, vt cupiditatibus suis improbis imperare, honestè viuere, patriam complecti posśint: mâlintq; vitam amittere, quàm hâc eandem deserere. Ad Dei autem gloriam, quæ caput est bonorum, referant omnia, vt siue priuatìm, siue publicè quidquam agant, non in sua virtute, sed in Dei potiùs beneficentia spem ponant: seque misericordiæ eius atque benignitati totos committant. His omnia solent esse secunda, fausta atq; felicia: & tanto id quidem magìs, quanto de religione Dei immortalis minùs dissentiũt, vt mihi quidem videatur Respub. eorum, qui cum Christo eiusq; corpore, quod est Ecclesia, sunt coniuncti, non minùs facilè dissipari posse, q̃ impiorum atque sceleratorum hominum greges diù conseruari solent. Dederunt huius rei signum illustre gentium certarum, earumq; impiarum imperia, quæ ità conciderunt, vt iam ne vestigium quidem eorundem vllum extet. Verùm Respub. & regna certa, quorum idẽ de religione sensus semper fuit, & cõseruata sunt diuinitùs, & perpetuò floruerũt. Nec minùs beata esset natio nostra, nec minùs dico? imò multò etiã beatior,

beatior, si de religione Christiana idē nos sentiremus. Etsi enim de Imperatorū nostrorū potestate superioribus temporib⁹ nimìs detractū fuit, tamen quandiù hominum nostrorū de religione sensus fuit concors, hi nihilo minùs Principibus illis suis paruerūt, quàm si potentißimi essent. Quippe cùm in animum suum inducerent, eum qui Principi aut Magistratui suo nō obedit, labi turpitèr, & à conscientia recta prorsus discedere. Itaque cùm in potestate Principis sui esse boni omnes vellent, vt debebant, facilè compresserūt eos, qui contra eundem Principem aut Rempub. se commouissent; atq; ità mulctârūt, vt documentū daretur, quātum Germaniæ nostrę præsidij esset in virtute, beneuolentia, & obedientia iusta hominum nostrorum, præsertim cùm milites etiam nostri eam haberent rationem officij recti, vt quotiès à Regibus exterarum gentium conducerentur, in sacramento militari Imperatorem atque Imperium nostrum exciperent: & mori mâllent, quàm contra patriam ac Principem nostrum arma ferre. Quarè Imperator noster virtute atque voluntate bona hominum nostrorum tantum potuit, vt non solùm Rempub. nostram domi satìs benè tueri, sed etiā Prouincijs nostris subuenire posset. Et in hoc quidē patrię nostrę statu, quo quisq; hominum nostrorum excelsiore erat animo, eo magìs expetebat, vt Imperium patriæ nostrę in pristinum restitueretur statum, eumque optimum, & ità

quidem restitueretur, vt non solùm nationē nostram atque Prouincias huius tueri, sed etiam hostes Christiani nominis à ceruicibus aliarum gentium arcere posset. Ad cuius quidem rei spem hominibus nostris quoddā velutì signum totiès sustolli videbatur, quotiès vnus aliquis Principum Austriacorum, qui cùm alijs virtutibus, tum pietate semper ornatissimi fuerunt, Imperator designaretur. Visus fuit Rodolphus, qui primus tantum decus in gentem Austriacam intulerat, Rempub. Germaniæ nostræ non solùm conseruare, sed etiam amplificare posse, si ij, quos habere debebat bellorum neruos, ipsi non nimis accisi fuissent. In Alberto autem tanto maior fuit spes, quanto fortunæ eius fuerunt ampliores: hic nanque cum ditione Austriacā regnum Pannoniæ atque Bohemiæ cōiunxerat. Sed cùm ipse Germaniæ nostræ antè eriperetur morte, quàm ea, quæ de omnibus commodis ornamentisq; eius cogitârat, conficere posset, bonis omnibus grauissimū suî desiderium reliquit. De Friderico autem tertio quid dicam? qui cùm non æquè potens esset, atquè Albertus agnatus fuerat, & artibus pacis magìs quàm belli delectaretur: tamen consilio, quo abundabat, viam nepotibus atque posteris suis ad magnam potentiā muniuit. Etenim affinitate cum Carolo Burgundionum duce contracta, & hunc, qui anteà ipsi iniquior fuerat, conciliauit sibi, & pietate, qua excellebat, à Deo immortali impetrauit, vt idem

Carolus

Carolus non modò non cum eo de Imperio certaret ampliùs, sed societate potiùs atq; amicitia optatissima iungeretur, & nepotem è filio Friderici Philippum ditionis suæ, quæ per Belgas ac Sequanos latè patebat, hæredem relinqueret. Sic Deus Principes pios atque iustos iuuare consueuit, vt hostes etiam, qui eis nocere volunt, mutata sententia prosint. Nam ab eo iam tempore Austriaca domus mirum in modum creuit: vt enim Maximiliano matrimonium cum Maria Caroli filia vtile fuerat atque faustum, ità matrimonium Philippi cum Ioanna Regis Hispaniarum filia, ad eum, liberos nepotesque ipsius regna Hispaniarum, Neapolitanum atque Siciliæ, iure hæreditario detulit. Erat quidem Maximilianus virtutibus summis præditus, & postquàm singulari totius Germaniæ applausu Imperator renunciatus fuerat, nihil eorum, quæ ad officium boni Principis pertinent, prætermisit, & documenta statuit illustria, quantum consilio, virtute, atque fortitudine valeret: tum ea erat comitate, vt non solùm nostrorum hominum, sed etiam exterarum gentium voluntates sibi facilè conciliaret. Rem autem militarem ità excoluerat, vt parua sæpè militum nostrorum manu maximos exercitus hostium deleret, & quotiès signis collatis cum eisdem pugnaret, totiès & signa daret virtutis cuiusdam excellentis, & victorias gloriosissimas referret. In hunc cùm omnium Christianarum gētium oculi

essent coniecti: idemq; nihil optaret magìs, quàm vt rebus Christianorum pacatis, bella, quibus ijdem seipsos conficerent, in Turcam nominis nostri infestissimum hostem communi omniũ consensu transferrentur, & iam huius rei consilia non dissimulantèr captaret: en, tibi moritur hic optimus fortisśimusque Princeps suo quidem tempore, cùm spiritus eius in illas cæli sedes beatisśimas haud dubiè migraret, nostro verò non item. Atq; hunc vt Patrem patriæ Germania nostra cuncta non antè destitit lugere, quàm Carolus noster quintus (quem ego Principẽ semper honoris amplitudinisq; causa nomĩo) optimo auo optimus è filio nepos successisset. Qui cùm & vellet pro ea, qua ornatus erat, virtute de patria nostra atq; vniuerso Orbe Christiano benè mereri, & idem posset, cùm hoc Imperatore nullus post Carolum Magnum potentior ad Rempub. nationis nostræ accesśisset: Deus certè illũ ità genuisse videbatur, vt per eum Imperium nostrum non solùm stare, sed etiam reflorescere, & pristinum suum splendorem recuperare posset. Nec Princeps hic fefellisset spem nostrã, si virtuti atque consilijs eius euentus respondisset. Sed hic nõ ità multò pòst quàm Magistratũ illum summũ iniêrat, quæ cõtra communes Christiani nominis hostes capere debebat arma, eadem contra Christianos certos, eosq; potentes, vt sua defendere posset, ferre cogebat. In quo tamen ipso cauit diligentisśimè, nè minorem

norem clemētię, quàm fortitudinis fructum caperet: & nè hostes magìs, quàm se ipsum vincere videretur. Nam victis illis atque captis tam benignè fecit, vt facilè omnes intelligerent, mâlle ipsum cum ijs, quos socios habere debebat, colere amicitiā, quàm armis dimicare. Gessit quidem Princeps hìc res maximas, nec ei, qui virtute & rerum gestarum gloria alijs regibus atque principibus Orbis terrę longo interuallo antecellebat, ad summum decus deesse quidquam videbatur, quàm quòd qualia de alijs Barbaris & Christiani nominis hostibus trophæa in Africa posuisset, talia in Europa constituere non posset: & quibus armis insulas amplissimas, quæ ipsi è mari Occidenti quodam modo natæ fuerant, domuisset, eisdem Turcas non frangeret, nec horum metu Austriam Maiorum suorum atq; Ferdinandi fratris coniunctissimi & Regis longè optimi sedem liberaret. Et quanquàm in eā rem fortia sæpè ac Christiana consilia inierat, tamen ità tulit casus rebus nostris infestus, vt quotiès bellum sacrum suscipere vellet, totiès iniuria eorum, à quibus minimè oportebat, consilium illud bonum atq; salutare mutare cogeretur. Vellem hoc loco quæ reliqua sunt, nec sinè acerbissimo animi dolore commemorari queunt, præterire possem: sed quia hæc à me suscepta est oratio, non vt iniuriam vlli aut dolorem, sed potiùs vt medicinā rebus nostris languentibus, si quo modo possim, faciā, dabitis hanc veniam

F 2 mihi,

mihi, vt quæ ſentio, & locus hic poſtulat, liberè dicã.

Atq; vt ad ſecundum inſtituti noſtri locũ veniam: etſi in virtute atque potentia Caroli Imperatoris multum nobis Germanis præſidij eſſe videbatur, & ſub Imperio eius ità exculta fuerunt ingenia noſtrorũ hominũ, & rei militaris ſcientia, quam à Maioribus noſtris quaſi per manus traditam acceperant, ità viguit, vt patriæ non ſolùm adiumento, ſed etiam ornamento eſſe poſſent: tamen tanta morum peruerſitas incidit in tempora eiuſdem Imperatoris, vt patriã ipſi noſtrã oppugnauiſſe magìs, q̃ iuuiſſe videamur. Quandiù in natione noſtra de religiõe Dei immortalis cõcors & idem ſenſus fuit, homines noſtri patriã amauerunt, & cõmunem huius vtilitatẽ cõmodis ſuis priuatis antepoſuerunt, vt cùm Imperiũ noſtrũ tenuius eſſet, his tamen moribus ſtatus eius conſeruaretur. Fuit nanq; religio fundamentũ illud, quo idẽ Imperiũ primùm niti cœpit, & poſteà ſuſtentatũ fuit, quoàd circa fidẽ ipſam idẽ om̃es ſenſimus: ſed nõ ità multò pòſt, q̃ Carolus noſter deſignatus erat Impator, euenit, vt diſſenſio quædã de religiõe Dei immortalis orireť. Quę, vt fit, in contentionẽ erupit, contentio materiã ſubiecit odijs, odia autẽ Eccleſiã in parteis diſtraxerunt. Ac ſi vllum, certè hoc factionis genus concordiæ, ocio, atq; paci eſt inimicũ. Nam alij factioſi propter eà oderunt aduerſarios, quòd putant eoſdem aut vitam, aut honorem, aut fortunas ſibi eripere velle. At qui de religio-

religione inter se litigant, eo maiore nocendi cupiditate inflammantur, quòd metuant, nè si fortè ab inimicis victi fuerint atque oppressi, salute æterna cuertantur. Quod cùm animaduerteret Carolus, vt magnam & à religiõe & ab Imperio nostro pestem auerteret, salutaria sæpè captauit consilia, quibus schisma ipsum tolli, & cõcors Germaniæ status collocari posset: nec prætermisit quidquã eorum, quæ ad eam rem conficiendam pertinere viderentur. Sed tantum abfuit, vt hic optimi Principis conatus optimus nobis consuleret, vt indiès magìs ac magìs animi hominum nostrorum exulcerarentur. quin eò reciderunt omnia, vt præclarè ageretur nobiscum, si quę vim habere deberent medicamenti cuiusdam, non perniciem afferrent: Quippe cùm schisma ipsum non modò non sedaretur, sed indiès magìs ac magìs ingrauesceret, nec religionem solùm perturbaret, (quod tamen caput erat malorum) sed etiam omnia Reipub. nostræ fundamenta conuelleret. Sustulit id primùm beneuolentiam hominũ nostrorum: & fecit, vt rustica plebs non ità, vt antè, nobiles, quorum in potestate more Maiorum esse debebat, obseruaret. Hinc illud ipsum belli incẽdium, quo tota ferè Germania arsit, & quod vix tandèm multo multorũ sanguine extinctum fuit. Hanc calamitatem secuti sunt motus Principum virorum, qui spretis legibus Maiorũ atq; iudicijs ęquis, rem gesserunt vi, & ipsa patriæ viscera crudelem in

modum lacerauerũt. Ac nè quid nobis deesset ad summam calamitatem, inuenti sunt in Repub. nostra potentes homines, qui coirẽt cum vicinis Regibus, ijsq́; infestis nomini nostro, in societatẽ nefariam vexandæ patriæ atque Germanię nostræ: idq́; contra, quàm non solùm Leges & boni Maiorum mores, sed etiam ipsum naturæ ius præscriberet. Quin extiterunt, qui cùm temporibus se valere arbitrarentur, magna vi atque animorum impetu Maiestatem ipsam Imperatoris imminuerent, & conarentur è manibus eius sceptrum & gladium, qui ei à Deo quodam modo porrectus erat, excutere: & ipsum à sede Imperatoria, in quam summo bonorum omnium applausu collocatus erat, deijcere. Cætera mâlo vos tacitos cogitare, q̃ vulnera illa Reipub. non sinè grauissimo & vestro & meo dolore cõmemorando ipse refricare. Quid multa? Quo tempore nos oportuit ad eam curam incumbere omnes, vt beneficio Principis nostri, qui pro incredibili virtute sua vellet Rempub. nostram constituere, salui atque beati esse possemus, nosipsi, nos inquam patriæ, & nobis quodam modo ipsis infesti fuimus, & ità restitimus eidẽ Imperatori nostro, vt quod gloriosè conaretur, efficere minimè posset. Itaque non miror equidem quid sit, quòd cùm aliarum gentium, quæ in Caroli nostri potestate erant, res florerent, nostræ autem conuulsæ sint. Nam cùm illę principem illum obseruarent, eiusq́; dicto audientes essent,

ſent,dignitatem eius tuerent,& ad publica patriæ ſuæ cõmoda referrent omnia, non minùs creuerunt,atq; ſibi ac patriç eidem veram gloriam pepererunt,quàm nos cùm contrariam vitæ rationem ſequeremur, & noſipſos ad patriam noſtrã magno cum dedecore noſtro afflixim⁹. Ac quia legum vincula,quæ potẽtiores in officio continerent,& præſidio eſſent Imperatoriæ poteſtati,diſrupimus omnia, & diſciplinam rei militaris ità corrupimus ipſi, vt multi militũ noſtrorum mâlint patriam populari, quàm externos hoſtes ab hac arcere:nec ità magna habeatur ratio Imperatoriæ cùm authoritatis, tum verò etiam poteſtatis: non iam miror ego quid ſit,quòd nó ęquè,atquè alię,quibus imperauit Carolus, gentes, floreamus: ſed, quòd nó iam diù funditùs interiêrimus:cùm pręſertim ſublata è Repub. concordia,& Imperatoria dignitate debilitata, in quo, antè quàm Imperium natiõis noſtrę conſtitueretur, fuit hæc ſtatu pernicioſo, in eundem quodam modo reciderit: & Imperator poteſtatẽ ſuam, quam ſummam vnus habere debebat,propè amiſerit. Sic enim venit vſu,vt ſimul àc vinculum charitatis,quod religio attulerat,ſublatum fuit, om̃ia noſtra ruerent atque dilaberentur. Quin factiones,quas diſcordia in nationem noſtram inuexit,quales ſint & quàm pernicioſæ huius peſtes, declarant multi maximarum Rerumpublicarum perhorreſcendi caſus: & CHRISTVS ipſe Dominus atque Seruator noſter,

qui

qui ſumma authoritate hoc edidit oraculum, fore vt regnum omne pereat, quod in ſe diuiſum eſt atque diſtractum. Hinc ille impendentium periculorum metus, qui bonorum omnium animos vehementèr perturbat: hinc eorum, qui de nobis nullum faciunt malè cogitandi finem, exultans lætitia, dum iam quæ noſtra ſunt, ſpe atque cupiditate deuorare videntur. Ac ſi potentiores noſtri, qui tam procliues ſunt ad ſeditiones atque motus inteſtinos, ſuis ipſi armis patriam frangere non deſierint, quid tandèm, quid huic futurum erit? An cenſetis gladios Turcarum truculentiſſimorum hoſtium, ſanguine Chriſtianorũ ſtillantes, conquieturos eſſe? An cenſetis alios vicinos occaſionem tam optatam nationis noſtræ dilacerandæ non arrepturos eſſe auidè? An cenſetis Rutenos, poſtquàm Prouinciam longè lateque patentem, nobis anno ſuperiore eripuerunt, non perſecuturos eſſe victoriam? prætereo hîc prudẽs voluntates eorum, qui cùm amici atque ſocij noſtri videri velint, Imperium tamen noſtrum attenuare, & Prouinciales noſtros in ſuam redigere poteſtatem nõ dubitant. Sunt hæc quidẽ talia, vt in clariſſima luce verſentur. Quarè ſi de his lõgior fuero, ineptus ſim: illud tantùm, quod res eſt, dico, Rempublicam noſtram languere: & quibus hæc rebus antehàc nixa ſtetit, has omnes temporibus hiſce calamitoſiſsimis ità eſſe labefactatas, vt niſi primo quoque tempore vtilia patriæ noſtræ atque

ſalutaria conſilia cepērimus, periculũ ſit, nè breui fun
ditùs ſit pitura. Sed quia tamen Ferdinãdus Impator
lõgè optim⁹ fratri optimo ſucceſſit, idéq; ea cùm pru-
dẽtia, tum pietate ꝑditus eſt, vt ad Imperium noſtrum
inſtaurandum, & res optimè gerendas natus eſſe vi-
deatur, ſaluti equidem deſperare nequeo. Nam cùm
hic omnia non ad ſuam, ſed Dei gloriam referat, nec
pro incredibili virtute atque animi conſtantia minùs
ſecundis rebus efferatur, quàm aduerſis deijcitur: ſpes
oſtenditur, Deum immortalem tantum felicitatis ad
eum delaturum eſſe, vt res noſtras labaſcentes non ſo
lùm fulcire, ſed etiam ornare poſſit: cùm pręſertim ità
ſe gerat ipſe, & ea beneuolentia omnes omnium or-
dinum noſtrorum homines ſibi deuinciat, vt non ſo
lùm eos, in quibus virtus maiorũ noſtrorum necdùm
obſoleuit, in poteſtate ſua habere, ſed etiam eos, ꝗ an-
tehàc duriores aliquanto fuerunt, flectere, & in viam
reuocare poſſe videatur. Itaq; etſi imminentium peri-
culorum metu penè frangor, & vehementiſſimè do-
leo, quã Remp. noſtrã Maiores noſtri magna cũ gloria
conſtituerunt, & tutati fuerunt, eam culpa noſtra dila-
bi & quodam modo ruere: tamen non ità contraho
animũ, vt in rebus difficilimis non benè tandèm ſpe-
rem: Quippe cùm videam magnas dari opportunita-
tes hoc tempore Reipublicæ eiuſdem reficiendę, con
ſtituendæ, atque adeò ornandæ. Accedo igitur ad
id, quod me tertio loco dictũ propoſui, & qua con

filiorum ratione rebus nostris languentibus mederi posſimus,oſtēdam. Ac primùm vt morum corruptela, diſcordia, & minor, quàm par eſt, Magiſtratuum authoritas atq; poteſtas faciūt, vt Reſpub. non modò non florere,ſed ne ſtare quidem poſsint: ità virtus ciuium, concordia, & iuſta Magiſtratuum poteſtas eaſdem continent,tuentur,fouent.Nam Deus non minùs bonos reſpicit perbenignè, quàm improbos malè mulctat: nec minùs cōſentientes & amantes patrię amat, q̃ factioſos affligit: nec deniquè minùs Rempub.eam, cuius Magiſtratus tantum poteſt quantum debet,cōſeruat,auget,amplificat:quàm eam hominū ſocietatem,in qua ciues peruerſo quodam more,quibus parére debent,imperant, & eorum iuſtum imperium recuſant, angue peiùs odit atq; deteſtat. Quarè vt grauiſsimarum calamitatū metu nos tandèm ipſos liberare, & patriæ conſulere poſsimus, peſtes illas, è quibus Reſp.noſtra hoc tempore languet,quàm primùm euellamus neceſſè eſt, vt quoàd eius fieri poteſt,virtutem Maiorum noſtrorum, ſenſum concordem, & eam,quæ neceſſaria cumprimìs fuerit, Imperatoris poteſtatem recuperare poſsimus. Nam cùm his rebus Imperium noſtrū partum ſit initiò, nō alijs commodiùs retineri vel inſtaurari poterit. Sed anteq̃ è ciuili ratiōe attulero,quę ad rem pertinere videbuntur, de ſchiſmate horum temporū agam. Quod cùm fons ſit & origo malorum noſtrorū,quibus hoc tempore

pore affligimur maximè, hoc eodem sublato, reliqua nobis haud dubiè omnia ad Rempub. constituẽdam erunt faciliora. Atque idem schisma tanto magìs fugiendum est nobis, quanto magìs in Domino nostro IESV CHRISTO vnum esse omnes debemus. Est quidem Ecclesia sponsa Christi, atq; huius adeò corpus: vt qui eam dissipat & schismate diuellit, quã huic iniuriam facit, eandem Christo ipsi inferre videatur. Quarè Paulus Apostolus obsecrat Corinthios per nomen Domini nostri IESV CHRISTI, vt idem sentiãt & loquãtur omnes, nec sint inter eos schismata. Deus autẽ vt ab hoc scelere nos deterreret, schismaticos exquisitiore quàm alios facinorosos supplicio affecit: & quod antè inauditum fuerat fecit, vt Dathan & Abiron hiatus terræ modo quodam perhorrescendo absorberet. Extiterunt, qui corruptelas & vitia ex agro Domini euellere vellent, idq; bonis omnibus applaudentibus: neque esset quamobrem vel consilij, vel facti eorũdem nos pœniteret, si nõ longiùs quàm moderata ratio ferret, prouecti fuissent. Sed cùm hi Ecclesiã quam iuuare debebãt, schismate & perturbâssent, & distraxissent, secuta sunt ea, quæ vos tacita cogitatione cõplecti mâlo, q̃ de rebus asperrimis asperum aliquid proferre: illud tamen quod huius loci est, prætermittere nec possum, nec debeo, eos qui profitebãtur se languores Ecclesiæ curare cupiditate cõtentionis incitatos, fines iustos correctionis trãsilijsse. Quin

eò prolapſos fuiſſe, vt non tam repurgarent Eccleſiā, melioremq́; facerent, ſed vt eadem ſublata, nouam neſcio quam fabricarētur. Si domus aliqua adſperſa neſcio qua labe deformior ſit aliquanto, ſitum eſt in poteſtate Domini vel repurgare eandem, vt priſtinam formam bonam recuperet: vel diruere, vt aliam domum, eamq́; pulchriorem cōſtruat, cùm ſub hac noua aut meliùs, aut æquè benè contra tempeſtatem aëris tectus eſſe poſſit. At ECCLESIAE longè alia eſt ratio: Quippe cùm vna ſit ipſa, vna nimirùm illa columba, de qua Salomon in Canticis Canticorum, & Vnum vnius capitis, videlicet CHRISTI, corpus, nec alibì vſpiàm cubet CHRISTVS, & Spiritusſanctus tanquàm in templo ſuo vigeat. Itaq; qui hanc deſerit, & nouam in qua viuat, quærit, ſeipſum fallit: & ſi fortè peregino cœtui ſe adiungat, in eum locum venit, vbì nec CHRISTVM, nec Spiritumſanctum inuenire, nec ex vtroq; ſalutē haurire poſſit. Quo maiore cum pernicie ſua errant ſchiſmatici om̄es, cùm & Eccleſiam veram atque germanam deſerūt, & alios huic cœtus anteponunt. Quid igitur eſt? Certè vt ij, qui Eccleſiam veterem repurgandam cenſent, vt melior fiat, & priſtinam ſuam formam, eamq́; pulchram recuperet, me non modò non repugnantē, ſed etiam cōſentientem habent: ità conſilia eorum, qui illam non repurgare, ſed diſturbare atq; oppugnare conantur, probare nec poſſum, nec debeo. Breuitèr, ſchiſma nō medica-

ca-

camentum est, quo Ecclesia languens curetur, sed venenum, quo eadem tollatur. Positum est enim in ipsa natura rerum, ea, quæ diuiduntur, non minùs recidere ad nihilum, quàm quæ in vnum contrahuntur, firma sunt atq; stabilia. Conscinde vestem, & vestis non erit ampliùs vestis: disijce parietes domûs, & domus non erit ampliùs domus: disseca corpus humanum, & pro corpore partes quasdam putridas relinqueris. Quod ipsum quale sit, & quàm perniciosum, si in vlla alia re, certè in Ecclesia cernitur. Quidquid enim ab hoc vno vnius CHRISTI corpore auulseris, vitam amittit, & computrescit. Quinimmò quatenùs Ecclesia in parteis distrahitur, eatenùs CHRISTVS per summam iniuriam diuiditur. Nam, vt Paulus inquit, *Significatum est mihi ab ijs, qui sunt Chloës, quòd sint contentiones inter vos: hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrûm dicit, Ego quidem sum Pauli, ego Apollô, ego Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus?* En tibi qui Ecclesiam in parteis distrahunt, Christum etiam ipsum, quantùm in se est, discerpunt atque dilacerant. Ac nè quis fortè putet hunc eundem in varijs cœtibus, ijsque ab vno illo corpore suo, quod Ecclesia est, alienis, sedem habere: monet nos Dominus ipse, nè audiamus eos, qui dum nos in cœtus illos ducere volunt, aiunt, HIC vel illic est Christus. Nolo hîc asperiùs agere cum vllo, nec accusare quenquam: sed id tamen, quod in clarissima luce versatur, dissimulare non possum, nos Ger-

manos, nos inquam non minùs, quàm Corinthios schismate in parteis Ecclesiæ, atque Reipub. perniciosas diuulsos esse: non minùs dico? immò maioribus etiam de rebus, & ab eo tempore quo primùm à veteri atque Catholica Ecclesia discessio facta est in natione nostra, ità quidem vsu venisse, vt vnum schisma semper ex alio nasceretur. Hinc tot cœtus hominum religionis causa sociatorum apud nos, qui cùm omnes veterem Ecclesiam insectentur, & sint qui huic adimere conentur authoritatem Ecclesiæ veræ, quam sibi vendicant singuli, non tamen multo minùs acritèr inter se, quàm cum illa pugnant. Ac quoniam prętervnam hanc nulla alia societatum humanarum vera & Germana Ecclesia, in qua ad salutem adspirare queamus, esse potest: intelligitur haud obscurè eos, qui de religione inter se hoc tẽpore contendunt, & patriam, & se etiam ipsos in grauem periculi flammam conijcere. Qui dum mores aut dogmata aliorum, quibuscum in Ecclesia viuere debent, ferre nolint, idem eis accidit, quod ijs, qui in alto nauigant, si quandò odio eorum quibuscum vehuntur, incitati, aut nauem communem perforent: aut vt ab his seiungantur, in mare prosiliant, seque fluctibus huius cõmittant. Hîc quid reliqua quæritis? an non satiùs esset eis tolerare in naui communi, quod minùs periculosum esset, quàm haud dubiè mortis periculo se offerre? Quanuìs enim optandum esset, Ecle-

clesiam nec corruptelis vllis, nec vitijs deprauatam esse: tamen id quidquid est, ijs qui idem nec probant, neque imitantur, fraudi non est. At schisma omnibus, qui in eo versantur, perniciosum est, & non minùs Rempub. quàm Ecclesiam ipsam labefactat. Itaque ad eam curam incumbere debemus omẽs, vt positis simultatibus, posthàc concordes simus inter nos, & de religione Dei immortalis idem & sentiamus, & loquamur. Thrasybulus Atheniensis, vt ciuium suorum discordias sedaret, legem tulit, qua om̃is illarum memoria obliuione perpetua deleretur: atque hoc eius factum vno omnium bonorũ ore laudatur. Quanto laudabilius foret, si nos, nos inquam Germani, controuersias religionis sustolleremus ipsi: & iniurias, quas nos ab alteris accepisse arbitramur, donaremus Ecclesiæ, donaremus patriæ, & non alitèr, quàm si inter nos nihil controuersiæ vnquàm fuisset, quietis animis & concordi sensu inter nos posthàc viueremus? Quarè in consilium adhibeamus non odium, nec arrogantiam, qui sunt pessimarũ rerum consiliarij: sed charitatem, quę ædificat, & Ecclesię mirum in modum ꝓdest. Hac eadem ducti certemus inter nos, non vtri alteros vincamus cõtendendo, sed vtri de alteris meliùs mereamur. Cogitemus nos non minùs acres nostrorum, quàm alienorũ vitiorum iudices esse oportere, cùm sua quenq; magìs, q̃ aliena peccata premãt, & eos qui alios condẽnant, dum suis intereà vitijs

vitijs indulgent, iurè à Deo condemnari. Accusemus antè nosipsos, quàm alios, si quo modo in bono vincere malum, & eos, qui nos hoc tempore oderunt, ad æquitatem Christianis hominibus dignam flectere possimus. Quod cùm vtile fuerit per se, tum ad Ecclesiam repurgãdam & pacem eius reconciliandam longè vtilissimum: cùm nec nos, qui sumus cum potestate Ecclesiastica, minùs quàm officium nostrũ postulat, fecerimus: nec qui se aduersarios cõstituerunt nobis, plùs, quàm recta & moderata ratio feret, fecerint. Nos igitur, nos, quos Deus in specula Ecclesiæ suæ ità collocauit, vt Episcopi simus, excitem⁹ nosipsos, vt nõ quæ nostra, sed quæ Domini nostri IESV Christi & omnium sunt, curemus: nec defendamus corruptelas atq; vitia, sed eadem, quoàd eius fieri potest, tanquàm vepres malas, extirpemus. Aduersarij autem nostri se quoquè ipsos moderentur. Cogitent quàm periculosa sit contentio omnis, vt quæ vim habet ad auditores peruertendos, authore Apostolo. Cogitent quid acciderit Dionysio Alexandrino doctissimo patri, qui cùm in refellenda hæresi Sabelliana egregiam operam Ecclesiæ nauâsset: tamen cùm eius animus in contentione exarsisset nescio quo modo acriùs, & concitatior esset, quàm oporteret, à moderata veritatis ratione eò deflexit, vt non solùm Sabellianam hæresim confutaret, quod bonum erat: sed etiam contrarium huic errorem inueheret, id quod nõ minùs malum

lum erat, quàm hæresis ipsa Sabelliana. Nam ex eo errore nata fuit lues illa Arriana, quæ posteà totum ferè Orbem terræ non sinè graui Ecclesiæ atque religionis Christianæ pernicie peruagata fuit: vt Basilius ille Magnus rectè factum Dionysij comparârit facto eius, qui cùm surculum in horto curuum atq; prauum flectendo corrigere vellet, & in eo ipso esset nimius, faceret, vt surculus idem in contrariam partem non minùs curuus esset atque deformis. Cogitent deniquè mutationes illas, quæ vel bona æquè ac mala tollunt, vel pro malis alia nó minùs mala inducunt, quales multæ in hæc tempora nostra inciderunt, minimè ferendas esse: Quippe cùm à bono Ecclesiæ statu tam alienæ sint, quàm quæ alienissimæ: nec est, quamobrem hic metus infamiæ quenquam moueat, & ab eo, quod recta officij ratio præscribit, deterreat. Nam non, qui errorem suum agnoscit & confitetur, cùm in eo ipso voluntati Diuinæ obediat, sed qui eundem aut non agnoscit, aut defendit, perperàm atque turpitèr facit. Aurelius Augustinus sanctissimus atque sapientissimus Episcopus, cùm in illa opinionū temporis sui varietate aliquotiès lapsus fuisset, mâluit errata hæc apertè confiteri, quàm dissimulare eadem aut defendere: nè eos, qui non satìs cauti essent, in errorem vllum authoritate sua induceret. Atque hic etsi lucubrationibus suis doctrinæ Christianæ multùm sanè lucis attulit, nec vllus Ecclesiasticorū Scripto-

rum plura & vtiliora monumēta posteritati reliquit: ex omnibus tamen libris eius nullus est honorificentior ipsi, quàm is, qui errores authoris non dissimulantèr aperit. Neque enim qui veritati cedit, succumbit turpitèr: sed dum seipsum vincit, gloriosissima victoria potitur. Quæ cùm ità sint omnia, ad eam officij nostri rationem, omēs omnium partium Germani excitemus nosipsos, vt sublato tandèm schismate, concors sit omnium de religione sensus: nec patiamur nos ab hac ratione vllo peruerso animi motu deduci. Et quanquàm hæc, quæ ad communem nostram vtilitatem ac salutē vehementèr pertinent, magnos animis omnium motus afferre debent: tamen si qui fortè quieta cōsilia repudiauerint, mâluerintq; litigare, quàm communi consilio Ecclesiam atque Rempub. iuuare, nos qui publicis Ecclesiæ munericus fungimur, nos inquam, officium erga eandem atque patriam nostrā prætermittere minimè debemus: nè si fortè hæc cum pernicie multorum conciderint, nos casum hunc pręstare cogamur: & culpa nostra nō ità multò minùs fraudi sit nobis, quàm si ipsi admotis quasi machinis illas diruissemus. Quo magìs elaboremus, vt si non cum alijs, tamen seorsìm Ecclesiæ communi quasi incendio conflagranti, quantùm in nobis est, succurramus. Ad quam rem benè vtiliterq; conficiendā tāto plùs facultatis suppetit nobis, quanto minùs ea omīa Ecclesiæ nostrę desunt, quę ad can-
dem

dem vel repurgandam vel excolendam ſunt accommodata. Habet hęc verbum Dei & ſcripturas Diuinitùs inſpiratas: habet illum ſanctorum Doctorum atq; Eccleſię Catholicę de dogmate veritatis ſenſum non obſcurum: habet deniquè mores inueteratos, eóſque ab omnibus Eccleſijs approbatos. Ac ſi quid fortè horum alij cœtus habent, id totum ab illo noſtro veteri, vndè orti fuerunt, initio, quaſi per manus traditũ acceperunt. Hæc ipſa ſi perueſtigauerimus nos, erit in procliui, vt de omnibus ijs, quæ religionis ſacroſanctæ ſunt, ſinè errore iudicemus: ac vera à falſis, bona autẽ à malis diſcernamus. Itaq; cùm in noſtra poteſtate ſitum ſit, vt ſi velimus, Eccleſiam ipſi noſtram ſimul & repurgare, & excolere poſsimus, cauendum eſt maximè, nè culpa officij deſerti nos poſthàc premat: néve illud Spiritûs ſancti in ſcripturis, *Væ paſtoribus, qui paſcunt ſeipſos*, nobis iure exprobrari poſsit. Suſcipiamus igitur animos dignos munere noſtro: corrigamus antè noſtra, quàm aliena vitia: atque operam demus, vt nec prauis atque peruerſis moribus, nec vlli pernicioſo errori locus in Eccleſijs noſtris relinquatur. Sed omnia ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſalutem hominum ità referantur, vt in Eccleſijs eiſdem vigeat pietas, vigeat diſciplina, vigeat cõcordia. Hunc certè conatum noſtrum, cumque piè ſuſceptum, Deus, qui conſilijs quietis atque ſalutaribus fauet, haud dubiè approbabit, eique talem, tamque bonum

euentum adiunget, vt non solùm amicis nostris atq; socijs satisfacere, sed etiam aduersarios nostros placare possimus.

Quanquàm autem si schisma illud sublatum fuerit, in posterum non solùm Ecclesiæ, sed etiam Reipub. status melior erit procul dubio, tamen nè quid eorum, quę ad institutum nostrum pertinent, pręter-mittam, ciuilem etiam rationem, qua Respub. nostra fulciatur, subiungam. Ac primò quidem ostendam, quo modo remota corruptela morum, disciplina vetus, eaque honesta, restitui tandèm possit. Quod tanto fuerit necessarium magìs, quanto minùs, quæ non benè morata est Respub. bona, tranquilla, atque beata esse potest. Deindè de pace ipsa atque concordia Germaniæ nostræ afferam, quæ mihi videbuntur ad rem pertinere. Ad extremum, quo pacto Imperator noster potestatem suam iustã recuperare, ac Respub. nostra non solùm refici, sed etiam ornari atq; amplificari possit, docebo.

Atque vt mihi quidem videtur, ea demùm Resp. optimè constituta est, in qua ciues faciunt sua sponte, quod bonũ est, & cum officio recto coniunctum. Etsi igitur Plato ille Philosophorum facilè Princeps leges, quæ supplicia in sceleratos constituunt, probat: his tamen eas, quę homines ad virtutem adducunt, & ità formãt, vt præmio potiùs quàm pœna digni sint, anteponit. Esset quidem optandum, vt patria nostra

hoc tantùm legum genus, quo regeretur, desideraret. Quod sanè contingeret, si homines nostri charitate atque Spiritusanćto tantùm ducerētur: sed quia cum imperfectioribus, quorum multi metu continendi sunt in officio, viuitur, certè vt bonorum virtus alenda est præmijs, ità improbi à scelere pœnis propositis sunt deterrendi. Neque enim ignotum est illud Solonis, *Duabus rebus, præmio & pœna, Respub. contineri.* Sit igitur in Repub. nostra constitutū: Vt qui leges publicas violant adulteri, sacrilegi, calumniatores, perfidi, latrones, seditiosi, proditores, perduelles, non solùm omni honoris aditu intercludātur, sed etiam eo, quē fortè obtinent honoratiorem, loco moueantur. Nec moueantur solùm loco eodem, sed ex ipso etiam hominum cœtu prorsus eijciātur: homines non digni, qui cum hominibus viuant, ipsi nimirùm ab omni hominum societate tam alieni. Rursus qui Reipub. vtilem nauant operam, hi ornentur præmijs, & in eo honoris gradu collocentur, vt quanto meliores sunt ciues, tanto beatiùs viuant, & vberiorem virtutis suæ fructum consequantur. Atq; hæc præclara, quæ Imperator noster in Rempub. inducere potest, idq; approbantibus bonis omnibus, procul dubio egregiam afferent vtilitatem rebus nostris, & id planè efficient, nihil vt videatur in Germania nostra miserius esse, quàm turpitèr viuere, & patriæ nocere: & nihil vicissìm beatius, quàm benè honesteque viuere, & de

eadem patria benè mereri. Quam ratione͂ cùm olim in Rep. Lacædemonioru͂ cōstituenda sibi proposuisset Lycurgus homo prudentissimus, id quide͂ effecit, vt quos hęc genuisset ciues, vtiles essent patrię, & mallent honestè mori, q̄ turpitèr viuere. Ex hac igit͂ multo plures, q̄ ex vlla alia Græciæ ciuitate boni atq; fortes ciues prodierunt. Quo meliùs fecerimus nos, si hos, si hos dico? immò si patres atq; Maiores nostros, q honestatis magna͂ semper ratione͂ habuerūt, & non multo minùs bonis legib⁹, q̄ illa Lycurgi fuit, seipsos deuinxerunt, imitati fuerimus. Ac si vlli, certè nobiles nostri atq; Principes viri, qui in oculis hominum viuunt, & alijs vel bono, vel malo sunt exemplo, ad oe͂s recti officij partes excitandi sunt. Quibus non solùm fraudi sit, contrà quàm leges publicæ præscribunt, facere: sed etiam animum ac mores non ità excolere, vt Reipub. vsui esse possint. Nam qui hoc officiu͂ suum negligunt, nō solùm pperàm facere, verùmetia͂ Rempub. cuius cōmodis seruire & cōsulere debe͂t, prodere quodam modo vident͂, vt scriptu͂ est ab Xenophonte. homine doctissimo. Huc accedat censura illa, cuius à me antè mentio facta est, vt quo quisq; maiore ornatus est dignitate, eo grauiore infamiæ genere notet͂, si fortè in flagitia inciderit. Atq; hoc præclarum disciplinæ vinculum vtinàm aut nunquàm è Repub. nostra sublatu͂ fuisset, aut primo quoq; tempore restitueret͂. Quod ipsum nobiles atq; Principes viri si dignitatem

suam

ſuam tanti faciunt, quanti facere debent, itá ipſi renouent, vt ſceleratos ordine ſuo moueant, nec patiãtur horum quaſi contagione alios, qui ordinis ſui ſunt, contrà quàm decus commune poſtulat, inficì atq; cõtaminari. Iam verò vt non ſolùm ſcelerati metu pœnæ terreantur, ſed bonorũ etiam virtus præmijs acuatur: certè benè meriti de Repub. in publicis cõuentibus ornent, & extent præclara quædam in Repub. noſtra inſignia virtutũ. Quod quantã vim habeat, nõ ſolùm ad homines in officio continendos, ſed etiam ad excitãdas horum virtutes & actiones laudabiles, multa omnium ætatũ exempla illuſtria oſtendunt. Atque hæc, quę de præmio & pœna à nobis poſita ſunt, non in eas anguſtias concludimus, vt ad nobiles & Principes viros tantùm pertineant: ſed tam latè ea patére volumus, vt vniuerſus populus præmio inuitetur ad virtutem rectéq; facta, & pœna à delictis atq; flagitijs deterreatur. Sit igitur Reſpub. noſtra itá conſtituta, vt in ea poſthàc bonis vtile ſit atq; honorificum, viuere honeſtè & patriã iuuare: ſceleratis autem calamitoſum, malefacere ac patriæ nocere. Cogitemus quantùm virtus Maiorum noſtrorum ipſis atq; Germaniæ noſtræ exiſtimationis bonæ pepererit. Qua nimirùm virtute illi itá ſe exteris gentibus commendauerunt, vt cùm quædam harum ciuitates conſtituere vellent, euocârint homines noſtros, eoſq; gubernaculis illarum admouerint. Hos nanq; tanti fecerunt, vt ab eis
regi

regi ducerent beatum esse: neque id iniuria. Nam in quibus ipsi & Pannonum, & Sarmatarum, & Transsiluanorum ciuitatibus domicilia sua collocârunt, has ità administrârunt, vt prę cæteris earundem regionũ ciuitatibus florerent. Quòd si Maiorum nostrorum mores boni tantum profuerunt exteris gentibus, quanto maius erit nunc dedecus nostrum, si ob vitia, nescio quæ, non modò non exteris ampliùs, sed ne nostris quidem profuerimus: cùm præsertim eius rei, qua patriam iuuare possimus, conficiendæ nõ ità difficilis sit ratio, dum modò & nostra, & Maiorum nostrorum instituta bona, quæ partìm moribus inueteratis, partìm verò decretis Conuentuum nostrorum publicis continentur, custodire, quàm rebus nouis, & ijs quidem noxijs, studere mâluerimus. Sed hæc hactenùs de moribus hominum nostrorum, nunc verò de pace atque tranquillitate. Constat, discordiam & factiones esse grauissimas illas Rerumpub. pestes, quibus res magnæ non minùs atteruntur, quàm concordia & coniunctione ciuium paruæ crescunt. Nam illæ quandiù in ciuitatibus atque Rebuspublicis versantur, tandiù hæ ità agitantur, vt sint prorsus miseræ. Dedit huius quidem rei documentũ Respub. nationis nostræ antè quàm constitueretur, & in vnũ quasi corpus coalesceret. Quæ posteà pro ea, quæ con trarijs attributa est, vi, tanto magìs in concordi suo statu effloruit, quanto antè calamitosior fuerat. Et quan-

quanquàm si schisma, de quo iam egimus, ex Ecclesia tolleretur, omnia nobis ad pacem atque cōcordiam essent faciliora: tamen si qui fortè cupiditatibus suis indulgere, quàm pijs atque quietis consilijs parére mâluerint, ratio certè ineunda erit, vt si non charitate, metu tamen pœnæ ad officium reuocentur. Nihil æquè discordiam atque factiones alit, àc vis atque iniuria: dum qui aut pari sunt potentia, inter se certant, aut potentiores, eos qui imbecilliores sunt, conantur opprimere, hi autem se atq; fortunas suas opibus aliorum tueri student. Quo magìs cauendum est, nè leges, quas Maiores nostri de pace publica tulerunt, antiquentur: néve locus in Repub. nostra sit ijs, qui mâlunt vi agere, quàm legibus: homines non digni, qui cum hominibus viuant, quandò ad ipsam belluarum immanitatem ità sese abijciunt. Vigeat igitur iudicium illud, quod primùm Maximilianus Cęsar ità constituit, vt in eo non minùs facilè ius suum infimi obtineant, quàm summi: & hi si in leges publicas inciderint, non minore seueritate, quàm illi, plectantur. Vigeant leges publicæ, & summos atq; infimos ęquè teneant: id quod ad concordem Reipub. statum tanto erit aptius, quanto contrariū eius causam dat maiorem odijs, maleficijs, motibus. Ac quo maius Reipublicę nostrę sit præsidium in legibus ac iure contra factiones, seditionesque, caueatur iterùm, nè cui hominum nostrorum liceat aut suo, aut alieno no-

mine in Germania militem ſcribere, niſi huiꝰ rei Imperator ipſe author factus fuerit, aut fortè ei, qui militem ſcribit, defenſionis cauſa bellum ſit gerendum. Ac quoniam callidi homines vim, quam alteris inferunt, ſub ſpecie defenſionis excuſare ſolent, intra quos fines ius huius conſiſtere debet, decernendum videtur: nec minor in eos, qui Legi de pace fraudem faciunt, quàm in eos, qui hanc eandem non diſſimulantèr violant, pœna ſit conſtituta. Ac quia leges inanes fuerint, niſi ſint qui, quod præſcribunt eædem, exequantur: renouetur illa Reipublicæ noſtræ ſanctio, vt quicunque poſſunt, iniuriam ab ijs, quibus vis publica infertur, depellant & turbulentos coërceant: & ſi moniti officium hoc ſuum nõ fecerint, non multo leniùs, quàm ij qui pacem turbant, mulctentur: quippe cùm non minor ſit culpa eius, qui non ab alijs iniuriam propulſat, cùm poteſt, quàm qui eandem infert. Iam quia priuata quorundam fœdera, eaque ità contra omnes icta, vt ne Imperatorem quidem exciperent, factiones foueruntantehàc perniciosas: & mores noſtros ità peruerterunt, vt cùm antè ſeditioſi communi omnium noſtrûm conſilio atque ope coërcerentur, per fœderatos illos aliquandiù ſteterit, quo minùs idem effici poſſet. Quo ipſo quantum detrimenti Reſpub. noſtra ceperit, huius quaſi vulnera declarant, & ante oculos omnium ponunt. Itaque Lex illa Maximiliani, quæ, vt antè à nobis di-

ctum est, vetat, nè qui fœderibus huiusmodi vel cum hominibus nostris, vel cum exterarum gentium Regibus se vllo tempore iungant, renouanda est. Renouandum est item illud saluberrimum Legis de pace publica caput, quod constituit, vt communi om̃ium Ordinum ope, arma è manibus seditiosorum extorqueantur: & eo quidem maiore cum seueritate, quòd quidam eorum, quos minimè oportet, & milites nostri in ista Reipub. nostræ quasi nocte diuturna assueuerunt populari patriam, ex huius præda sibi rem parare, & in ista sua armorum licentia spem libertatis, nescio cuius, ponere. Viuimus cum hominibus bellorum appetentibus, quos nisi pietas Christiana ad mansuetudinem flectat, mâlunt potiùs rem ad arma deducere, quàm æquo cum alijs iure viuere. Quo etiam minùs illi, qui sinè iusta vllius authoritate fiunt militum concursus, ferendi sunt, eô quòd & nationi nostræ infesti sunt, & magnis motibus causam præbere videntur. Solent quidem è malis moribus bonæ leges nasci, atque hæ tum ferri solent, cùm laboratur maximè: verùm nobis, vt pestes illas, quæ Rempub. nostram perturbant, tollere, atq; eam in statum, vndè decidit, quietum atq; concordem restituere possimus, nõ est necesse nouas ferre leges, sed quas habemus veteres retinere, tueri, custodire. Ad quod ipsum tanto nos magis excitare debet officium nostrum, quanto turpius atque miserius fuerit, nos vel hanc

labefactare vel deserere, & in ea nobis ipsis tātum periculorum conflare. Quoàd concordes fuimus, virtus atque arma nostra præsidio fuerunt cùm singulis nobis, tum Reipub. cunctæ, & hostibus nostris terrori: sed nunc sublata concordia atque beneuolentia, nec nobis atq; patrię hoc eius asperrimo tempore opem ferimus: nec, vt antè, terrori sumus maleuolis, sed ludibrio: dum putant se artibus suis, quod conantur, efficere posse, nimirùm vt nostris consilijs, nostris armis confecti fractique concidamus. Nec est, cur hîc quęratis reliqua, cùm vobis ignotę non sint plagę illæ, quas, dum hominibus, nescio quibus, ijsq; de nobis malè cogitantibus, gratificamur, non ità pridèm accepimus. An non hac lege nati sumus, vt magnam nostrî partē patria sibi vendicet? At nunc sunt in Germania nostra, qui mâlint vim atque manum patriæ huic suę afferre, quàm exterarum gentium vim atque iniuriam ab ea depellere. Hoc malum vt fugere, & maculam hanc atque dedecus, quod certorum hominum culpa cōtraxit, è nomine nostro, quàm primùm delere posśimus, nihil hîc aliud dicam ego, quàm quod à nobis omnibus salus publica impetrare debet: vt quas gerim⁹ simultates inter nos, deponamus quàm primum: & posthàc singulari animorum consensione resistamus factiosis illis, & patrię laborāti succurramus. In ea incidimus tempora, vt hostem post homines natos potētissimum truculentissimumq; à

cerui-

ceruicibus nostris non sinè graui periculo nostro arcere queamus, etiam si coniunxerimus omnes copias nostras, & communem Patriæ nostræ defensionem gnauitèr susceperimus. Itaque nisi desiêrimus factiones ipsi nostras fouere, & nobis ipsi infesti esse, quid tandem futurum erit nobis? ac, si studio partium incitati, ijs, qui è ruinis nostris crescere cupiunt, obsequi, quàm idem de Repub. nostra sentire, eamq; iuncta opera tueri mâluerimus, an non hanc magna cũ infamia nostra deserere, deserere dico? immò prodere videbimur? Quarè si nobis Patria, si salus publica, chara est vt debet, ad eam curam incumbere nos oportet, vt quacunque ratione posimus omnia, quæ discordiæ atque factionibus materiam subijciunt, è Repub. nostra primo quoque tempore tollamus, & communi Ordinum sumptu tale in ea præsidium collocemus, vt coërceri facilè possint, qui leges vi atque armis perrumpunt, nec ęquo cum popularibus suis iure viuere volunt. Ac si qui fortasè à quietis consilijs abhorreât, & discordia magìs quàm pace delectentur, nec velint de suo suppeditare, vndè præsidium illud alatur: inueniuntur tamen non pauci omnium Ordinum viri boni, qui quanto magìs ocio atq; publicis rationibus nostris fauent, tanto minùs consilia factiosorum ferenda putant: hi certè nec Patriæ, nec sibi deerunt, sed quantum debebũt, conferent in eam rationẽ, vt præsidium, quo de agimus, perniciosis certorum homi-

num conatibus opponi poſsit. Ac ſi leges apud nos tantum valuerint, quantum debebũt, & fuerint, quæ defendant innocentes, ſeditioſos autem cõprimant, habebimus breuì Rempub. quietam ac tranquillam, & factioſi legibus ac armis bonorum territi, conſilia ſua, eaque Reipub. pernicioſa, mutare cogentur. Sed de ijs, quæ ad concordiam & pacem publicam pertinent, ſatìs iam dictum ſit, ſi, quod vnum addendũ eſt, non prætermiſero, nimirùm rem peſsimi exempli nõ ità pridèm in Germaniam noſtram inductam eſſe, vt leuiſſimis quibuſque nebulonibus liceat bonorum virorum nomina non ſolùm ſermonibus, ſed etiam ſcriptis conſcindere: &, quorum cõſtantia, virtus, & fides erga Imperatorem noſtrum atque Rempub. perſpecta eſt, & quaſi in illuſtri loco ſita, eos acerbiſsimè calumniari: commẽdare autem in vulgus ſeditioſos, vt quantùm in eis eſt, iam non tam fraudi ſit malis perperàm facere, quàm bonis in officio permanere. Quod quanto minùs ferendum eſt, tanto maiore ſeueritate in authores facinoris tanti, eorumq́ue fautores ſtatuendum eſſe videtur. Verùm quia ea, quę Reipub. interſunt, conſtitui non facilè poſſunt, niſi Princeps noſter authoritatem poteſtatemq́ue iuſtam recupàrit: de hac ipſa, quod me poſtremo loco facturum oſtendi, nunc dicam, atque hanc Orationem eo libentiùs ingrediar, quòd ea ſe nobis offerunt, vt non ſolùm poteſtas illa recuperari facilè, ſed per eam Patria

tria

tria nostra ornari, & Imperium felicitèr sanè propagari possit. Et quoniam quæ afferam ego, cum salute Patriæ atque vniuersi Orbis Christiani coniuncta erunt, spero rem ipsam à vobis impetraturam esse, vt Orationem hanc meam non inuiti sitis audituri. Ac primò quidem si concors atque quieta esset Respub. nostra, nec exteræ nationes tot ac tanta pericula nobis atq; vniuerso nomini Christiano conflarent, minùs esset causæ, cur in Repub. nostra maiorem Imperatoris potestatem desideraremus. Sed quia in eadẽ viuunt homines quidam factiosi, & tales, vt nisi potestate aliqua maiore à consilijs perniciosis deterreantur, nec legibus obediant, nec Patriam perturbare desinant: & cùm Turcæ, ac quidam vicini nostri id agãt, vt Imperium nationis nostrę, quod idem Romanum est, aut transferatur aliò, aut funditùs intereat, & nos non solùm hoc insigne ornamentũ nostrum, sed etiã libertatem amittamus: certè alterutrum horum euenire necessè est, vt vel Imperatori nostro maior potestas adiũgatur, vel Respublica nostra intestinis motibus & exterarum gentium armis confecta ipsa pereat. Hoc si accideret, (quod tamen omen DEVS perbenignè auertat) non ità multò pòst reliquæ etiam Christianæ gentes ruerent. Est enim Germania nostra illa quasi arx, in qua orbi Christiano & opportunitate loci, & militum copia atque fortitudine tantum est præsidij, quantum in nulla alia natione. Nam

cùm

cùm Imperiũ in ea ſedem ſuam quaſi in medio Chriſtianarum gentium poſuerit, & vicina ſit Italiæ, Galliæ, Pannoniæ, Sarmatiæ: certè in quamcunq; harum nationum hoſtes Chriſtiani nominis impetum fecerint, noſter ei miles ſubuenire ſubitò atque commodè poteſt. Quod quanto nationibus illis plus auxilij ferre poteſt, tanto plus periculorũ eiſdem eſſet, ſi hoſtes illi Germania noſtra potirent: Niſi quis fortè putat hos eoſdem cupiditates ſuas crudeles noſtro ſanguine ità expleturos eſſe, vt tela ipſorum poſteà ſint quietura. Hoc qui ſentit, eos non ſatis benè nouit, & ignorat Mahumeticis legibus ità vinciri, vt ſi parcant vlli Chriſtianæ genti, graui ſe religione obſtringi arbitrentur. Verùm illud tamen negandum nõ eſt, eos hoc tempore noſtrum plùs, quàm aliorum ſanguinẽ ſitire: non quòd nobis oppreſsis depoſituri ſint arma, ſed vt eiſdem ſanguine noſtro imbutis, ſperent fore, vt reliquas Chriſtianas nationes faciliùs vincere atq; opprimere poſsint. Quarè non ſolùm noſtra, ſed etiã omnium Chriſtianorum intereſt, Imperatoris noſtri poteſtatem, atque adeò Imperium ità conſtitui, vt vigeat, & priſtinam ſuam dignitatem recuperet. In quo nos quidem tenuiore etſi aliquãdiù ſatis benè beateq; viuere potuimus, non tamen in nobis Orbi Chriſtiano tantum fuit præſidij, quãtum eſſe debuit, & dignitas Imperij noſtri poſtulauit: aliâs Turcæ Byzantium nõ eripuiſſent Reipub. Chriſtianæ, nec fines ſuos eò protu-

protuliſſent, vt iam è Pannonia, cuius bonam partem occupârunt, ceruicibus noſtris imminere videantur. Fuit antehàc nobis atq; cunctæ Europæ perhonorificum, cum iſtis in Aſia ipſa bella gerere, & è faucibus horum exteras gentes eripere. At nunc (prô Deus immortalis) res noſtræ eò reciderunt, vt non in Aſia amplius, ſed in finibus noſtris cum eiſdem pugnare cogamur. Quo magìs poteſtati Principis noſtri, atq; adeò Imperio fauere ipſi, & operam dare debemus, vt eodẽ noſtræ atq; Chriſtiani Orbis res contra cõmunes hoſtes benè muniantur. Imperia quæ vi conſtant, & populos duriore ſeruitute premunt, minimè probo: illa autem moderata, quæ populos liberos non affligunt, ſed defendunt: nec eoſdem opprimunt, ſed in officio tamen continent, & ab inteſtinis motibus auertunt, non poſſum non probare: Maximè ſi ità ferant tempora, vt neceſſè ſit horum potentia iuſta, aliorum vim iniuſtam & crudelem frangi. Vt enim iniuſtum Imperium, quod ſeruitute homines opprimit, perhorreſcendum eſt: ità bonum atque iuſtum, quod liberat eoſdem atque defendit, expetendum. Inciderant in illud Iudæi, cùm ab Aſſyrijs capti, ſeruitutis duriſsimę vinculis conſtringerentur: ſed poſteà tamen Cyrus, quem Deus ipſe excitârat Imperatorẽ iuſtum, iugum hoc à ceruicibus illorum deiecit. Quo tempore animaduerſum fuit, imperia iuſta & approbari Diuinitùs, & hominum generi multùm conducere. Quarè

nolim in natione noſtra Imperium tale, quale & Aſſyriorum fuit, & hoc tempore Turcarum eſt; exiſtere: Maximè tamen volo tale Imperiũ, quale priſcis temporibus Cyri, & poſteà Caroli, Othonum, Henricorum, & Fridericorum noſtrorum fuit, reſtitui. Nolo nos Germanos, nos inquam, per quos alij liberi eſſe debent, libertatem noſtram priſtinam amittere. Sumus profectò, ſumus in eum locum deducti, vt ſtatuendum ſit nobis, vtrùm hoc tempore, quo tantis procellis iactamur, mâlimus ſeruire turpitèr aut perire, an Principem noſtrum maiore & ea cum poteſtate eſſe, vt maximorum periculorum metu nos liberare, atque dignitatem noſtram tueri aut inſtaurare rectè poſsit. Ad quod ipſum antè etiam nobis opportunitates quædam bonæ fuerunt, ſed tamen nec maiores nec meliores, quàm hoc tempore, vt ſi quod neceſſarium eſt rebus noſtris, & tantum commodorũ afferre poteſt, neglexerimus, ipſi à noſtra atque publica Germaniæ noſtræ ſalute ſimus planè auerſi. Principiò cõſtat, Imperatorem noſtrum è publico Reipub. noſtræ non habere, vndè ipſe ac familia eius cõmodè viuere poſsit: Abundare autem ſingularum regionum noſtrarum Principes atque Magiſtratus, ad eosque tantum bonorum atque fortunarum fluere, vt nõ ſolùm commodè, ſed etiam lautè atq; cum quodam ſplendore viuere queant. Quod quale ſit, & quantũ de Imperatoris exiſtimatione atque authoritate detrahat, non

non facilè dixerim: certè alterutrum horum vſu venire neceſſè eſt, vt aut Imperator noſter ab ijs, qui in poteſtate ipſius eſſe debent, contemnatur, vt nunc tempora ſunt & mores: aut damna hæc Imperij, patrimonio ſuo, ſi quod habet vberius, quoquo modo ſarciat. Quorum alterum non poteſt non nocere Reipub. alterum verò eidem tanto minùs commodum eſt, quanto diligentiùs ea, vndè multum emolumentorum ad nos redit, quàm tenuia, ſi quæ habemus, curare ſolemus. Quarè vt Imperator noſter è publico noſtro tantum vtilitatis atque emolumentorum capere poſsit, quantum oportet, ſi ſuaderem Principibus Magiſtratibusq; eiuſdem Reipub. noſtræ, vt quæ vectigalia publica Imperij ad ſe tranſtulerũt Maiores ipſorum, ea reſtituerent, atque ità cenſum Principis ſui ad communem omnium vtilitatem augerẽt, non eſſet profectò, cur quiſquam cõſilium hoc meum repræhendere deberet. Etenim ſi Longobardorũ Principes cùm primùm regnum ſuum conſtituerent, de ſuo, quod publici iuris nullo tempore fuerat, in publicum tantum contulerunt, vt Rex eorum cenſum honeſtum habere poſſet: quanto æquius eſſet, vt nos Imperatori noſtro redderemus, quæ Maiores eius aliquandò habuerunt? Sed quia veriſimile nõ eſt, Principes Magiſtratusq; noſtros à iure inueterato ſponte ſua deceſſuros eſſe, & paſſuros, vt res tãti emolumenti à ſe auferantur, nè detur cauſa motibus periculoſis:

ſatiùs eſſe cēſeo inſtitui vectigalia noua ad vtilitatem Imperatoris noſtri, quàm vetera reſtitui: cùm præſertim populis non æquè graue fuerit pendere vectigal nouum, quàm Principibus atque Magiſtratibus ſua, quæ multùm vtilitatis afferūt, vectigalia amittere. Ac mihi quidem videtur, populis atq; adeò cunctæ Germaniæ vectigal illud eo minùs moleſtum futurū eſſe, quòd ſingulorum rationes publicis cōmodis ità contineri videntur, vt quanto Imperator noſter plùs poterit, tāto ſinguli Reipub. noſtræ ciues & quietiùs viuere, & è bonis eiuſdem faciliùs creſcere queāt. Nam quoàd Imperium noſtrum beatum fuit, & Imperatorum facultates amplę, maioribus noſtris aditus ad magnas cùm diuitias, tum dignitates non ſolùm domi, ſed etiam in Prouincijs noſtris patuit. Hinc in Italia Gonzagarum, Vicecomitum, Scaligerorum, Columnenſium, Malateſtarum, & aliarum nobiliſsimarum gentium fortunæ atque ornamenta. In Gallia autem Sabaudiæ, Salutiæ atque Montisferratenſium Principum opes atque dignitates magnæ atque florentes. Quas ipſas gentes è Germania noſtra in illas ſedes tranſtulerunt Imperatores noſtri, & cenſu atque honoribus auxerunt. Quanto igitur ad vtilitatem etiam ſingulorum aptius fuerit in Republica noſtra, virtuti bonorum talia propoſita eſſe præmia, quàm eoſdem è tenuitate Principis ſui ità languere, vt in ipſa etiam patria non modò non amplas illas

bono-

bonorum acceſſiones expectare quiſquã, ſed ſua ægrè tueri poſſit. Errat igitur quicunq; putat fore, vt quod Imperatori ſoluet vectigal, perditurus ſit: & non potiùs benè atque vtilitèr omninò collocaturus. Verùm enimuerò cùm Reipub. noſtræ interſit plurimùm, vt non modò Princeps eius non tenuior ſit, q̃ oportet, ſed aliâs etiam tantum poſſit, quantum dignitas eius poſtulat: certè quod ſibi Magiſtratus in natione noſtra atque Principes ſingularũ regionum ſumunt, vt populis ſuis quotiès volunt arma imperent, idem cur Imperatori publico nomine & totius Reipub. cauſa non liceat, equidem non video. Ac ſi illis licet imperare militem, etiam ſi Imperator author non fiat: quanto æquius fuerit, Imperatorem ſinè conſenſu horũ euocare ex om̃ibus Germaniæ regionibus milites, quotieſcunquè vel motus inteſtini ſedãdi ſunt, vel externi hoſtes arcendi? quod cùm nunc ei non liceat, niſi antè, quod agere inſtituit, Ordines Reipub. noſtrę ratum habuerint, fit, more neſcio quo, vt qui principi noſtro parére debent, eorum ipſe nutum intueri cogatur. Quod quale omninò ſit, mâlo vos tacitos cogitare, quàm ipſe durius quidquam ꝓferre. Incommodum certè hoc eſſe Reipub. noſtræ, quotuſquiſque eſt qui non intelligit? Nam cùm ad res benè gerendas ſæpè opùs ſit celeritate, quam Iulio Cæſari primo Imperatori multas atque glorioſiſſimas peperiſſe victorias memoriæ proditum eſt, cumprimis vti-

le erit Reipub. Imperatorem tantum in ea posse, vt sinè vlla mora huic eidem succurrere valeat: nec ipsi necesse sit tempus terere eo impetrando, quod publica salus exigit, auxilio, atque ità sæpè occasionem rei benè gerendæ amittere. Ac si vnquàm antehàc ratio illa fuit necessaria patriæ nostræ, certè hoc tempore necessaria est maximè: dum quidam eorum, qui in consilium publicum adhibentur, maiorem sui priuati, quàm publici commodi rationem habere solent: nec antè probant, quod Imperator petit, quàm eis rerum nescio quarum, nec satìs bonarum atque Reipub. vtilium, licentiam concesserit. O tempora. Ad quam peruersitatem hoc etiam accedit, quòd cùm in milites nostros ij, q singulis populis præsunt, Principes atque Magistratus plus quàm Imperator ipse potestatis habere videantur, ijdem milites authoritatem huius Principis sui iustam contemnant: nec dubitēt contra hunc arma suscipere, & patriæ manus nefarias afferre. O mores. Olìm cùm disciplina vetus vigeret, qui in militiam peregrinam proficiscebantur homines nostri, semper Imperatorem atque ipsum adeò Imperium patriæ nostræ in Sacramento militari excipiebant. Sed nunc in ista rerum nostrarum perturbatiōe inuenies multos, qui nec Imperatoris, nec patriæ vllam habeant rationem: & quorum arma non minùs infesta sint Cæsari nostro atq; Reipub. quàm exteris gentibus, ijsque à nobis prorsus alienis. Quod ma-

malum nisi è Repub. nostra sublatum fuerit quàm primùm, periculum est, nè ipsi nos atque patriam nostram breui funditùs euertamus. Quarè si hanc beatam, & nos in ea beatos esse voluerimus, eò conferamus curam operamq; nostram, vt maior sit in posterum Imperatoris nostri potestas: nec minùs hic possit in cunctam Germaniam, quàm singuli Principes in singulos populos suos. Quod si euenerit, certè quod nunc non sinè magno nostro damno prostratum iacet, Imperium nostrum eriget se breui, & fructus Reipub. vtiles atq; salutares tandèm aliquandò feret. Ac si quis fortè metuat, nè si potestas Imperatoris ità restituta fuerit, libertas nostra in dubium vocetur: is sic habeat, Principem non terrori esse bonis, sed improbis atque sceleratis: nec eos, qui Magistratui suo tantum tribuunt, quantum debent, sed eos, qui iustum eius Imperium recusant, contrà, quàm veræ libertatis ratio præscribit, facere: quandò cupiditatibus suis improbis turpissimè seruiunt, nec eam, quam debent, rationem salutis publicæ ducunt. Fallitur enim, quicunque libertatem suam in eo constituit, vt quæ facere debet, non faciat: cùm præsertim ea demùm vera sit libertas, quam Deus ipse præcordijs hominum inserit, vt non inuiti faciant, quod officium rectum præscribit: sed libentèr & legibus bonis obediant, & Magistratus suos obseruent: & caueant, nè contumacia sua horum authoritatem conuellant.

quod

quod quatenùs homines faciunt, eatenùs seruitutem carnis turpem vitant, & voluntatem suam voluntati Diuinæ planè vera cum libertate accommodant. Vellem equidem omnes officium suum præstarent volentes: sed si qui fortè obiecto maioris potestatis metu cogendi sint, hoc per se multò erit melius, quàm concedere ipsis, vt spreta summi Magistratûs authoritate, faciant quod sibi libet: idque certè non minùs, quàm equo feroci inijcere frenum: quàm permittere, vt effrenatus currat quocunquè impetu suo feratur. Quod cuiusmodi sit, & quàm perniciosum, dederunt documentum casus perhorrescendi, eorum qui cùm Imperatorẽ nostrum, in cuius potestate esse debebant, contemnere non dubitarent, eodem, quod excitârant, belli incendio cõflagrârunt ipsi atq; conciderunt. Sinite me hoc loco præterire reliqua, quæ sinè acerbissimo animi dolore ne cogitare quidem possum. Et quanquàm quæ de potestate Principis nostri dixi, æqua sunt per se, bona, & Reipub. necessaria, tamen nè cui sententia hæc mea durior esse videatur, eam ità moderor: vt velim potestatem imperandi, cogendique milites, ità penès Imperatorem esse, vt tamen singulis Principibus Magistratibusq; ea, quam in singulos populos suos habent, potestas non adimatur: dum modò ijdem non pluris faciant suam priuatam, quàm publicam Principis sui potestatem: nec minùs huic tribuant, quàm sibi à populis suis tributum

butum velint. Nec tamen repugnârim, si numero militum, quem Imperator euocare possit, certus statuatur modus: vt nec minor sit, quàm res postulet: nec maior, quàm vt huic sinè graui populorum damno stipendia solui queant. Nolo item perpetuum esse, quod suadeo, vectigal: sed nos hoc onere leuari, simulàc Imperium nostrum accessione aliarum gentium atq; vectigalibus peregrinis auctum fuerit. Arbitror nanque onus hoc sustinendum quidem esse, sed ad tempus tantùm, vt certiore atque maiore cum immunitate viuere tandèm aliquãdò possimus. Intereà verò Principes Magistratusq; nostri, si libertati Germaniç nostrç ex animo fauent, cauebũt, nè ipsi tributo extra ordinẽ imperando populis suis duriores sint, q̃ æquitas & libertas Germaniç nostrç ferat: vt si priuatũ ipsorũ cõmodum publico, vt par est, cesserit, nõ sit, cur populi nostri se hac ratione nõ subleuari potiùs, q̃ opprimi existimẽt. Nam nõ modò nõ ab hominibus nostris plus q̃ ferre possint, exigetur: sed hi etiã è Rep. benè cõstituta atq; florente tantũ emolumentorũ capient, vt nõ facere iacturã, sed lucrari potiùs videanẽ. Rectè igiẽ, ordine, atq; è Rep. nos facturos esse cẽseo, si potestatẽ Impatoris nostri in eum locum restituerimus, vt siue vis publica in Patria nostra suscepta, siue aliũdè illata fuerit, militẽ oĩbus Germaniæ nostræ populis impare, & ꝓuidere possit, nè quid detrimenti Patria eiusq; Impium capiat: & habeat è ve-

L cti-

ctigalibus suis tantum, vndè non solùm viuere commodè, sed etiam militibus suis stipēdia soluere possit. Sperandum est, si hęc quasi fundamēta salutis publicę iacta fuerint, fore, vt Imperium nostrū in eum, vndè decidit, locum atque statum bonum breuì reducatur: & idem ornamētum nobis insigne, alijs autem Christianis gentibus pręsidium certum sit allaturum: idq; tanto magìs, quanto nunc tenuitas Imperatoris rebus cōmunibus plùs nocere videtur. Ac si non dignitas nostra, si non Patriæ decus, si deniquè non officium summum, ipsa tamen necessitas nos adducere deberet, vt opes Imperatoris nostri ad auertendam maximam à Repub. nostra pestē augeremus. Quippe cùm exterarum gentium consilia perniciosa eò nos deduxerint, vt nisi Rempub. nostram ea, quam audiuistis, ratione primo quoq; tēpore cōstituerimus, futurum sit, vt hac amissa, in summas nos ipsi ærumnas incidamus. Et quoniam non nostra solùm, sed etiam totius Orbis Christiani salus hoc tempore agitur, dum nos, in quorum virtute atq; armis tātum præsidij est huic, periclitamur: certè quod ego hoc loco suadeo, id oēs omnium gentium viri boni haud dubiè approbant. Qui tum demùm se beatos fore arbitrabuntur, si vos, in quos oculos suos iamdudùm conijciunt, viderint concordes esse: atq; singulari animorum consensione & Rempub. nostram tueri, & contra hostes Christiani nominis arma ferre. Quarè tacita quasi voce sua

nos

nos rogare atque obtestari videntur, nè nobis ipsis, nè Patriæ nostræ, nè deniquè Orbi Christiano hoc eius asperrimo tempore desimus. Accedit huc opportunitatis tantum ad Rempub. nostram non solùm reficiendam, sed etiam augendam atque ornandam, vt meliorem, maioremq́; ne optare quidem possemus: hāc ipsam nisi arripuerimus auidè, nos ipsos fugere, & officium rectum, quod Patriæ tribuendum est, prorsus deserere videbimur. Etenim si sublatis è Repub. nostra factionibus idem senserimus, nobis profectò atque exteris nationibus multùm spei bonæ afferetur: sed quanto plus afferetur, si maximæ Christianorum gentes fœdere certo ac societate nobiscum coniunctæ fuerint? Talis quædam, tamq́; bona gentiū earum coniunctio fuit, cùm Carolus ille Magnus rebus nostris cum Imperio præesset. Quo tempore Christianorum potentia iusta tantum terroris Saracenis, atq; alijs nationibus immanitate barbaris, atque nomini Christiano infestis iniecit, vt præclarè secum agi arbitrarentur, si nō dico Christianis bellū inferre, sed sua tueri atque defendere possent. Quo minùs cōmittendum puto, vt eam, quæ hoc tēpore se offert, occasionem ad talem cum multis gentibus coniunctionem amittamus, idq́; non sinè graui damno atq; dedecore nostro. Etenim dum nos inter nos simultates acres gerimus, & aliæ Christianæ gentes seipsas intestinis bellis conficiunt, communes hostes nostri intereà magìs

culpa nostra, q̃ virtute sua ità creuerunt, vt hoc tèmpore nobis, atq; toti Orbi Christiano ab eis periculũ summum impendére videatur. E quo ipso vt eripiamur, Deus pro clemẽtia sua infinita summam rerum nostrarum ad gentem Austriacam detulit: ad eam nimirùm gentem, per quam quantum tribuere vellet Christianis gentibus declarauit, cùm signum crucis è cęlo ostenderet tempore eo, cùm Rodolpho, qui primus ex ea familia Imperator creatus fuerat, Aquisgrani more maiorum diadema imponeretur. Ostendebatur iam tum spes bonis om̃ibus, fore vt imperantibus Principibus Austriacis gẽtes Christianę respirare tandèm, & metu hostium crucis truculentissimorũ liberari possent. Quę spes nè falleret vllũ, & si Imperium nostrum huic domui nõ tantum potentiæ, quantum dignitatis adiunxit, eandem tamen ità amplificauit, vt hoc tempore plus possit, quàm omnes alij Christiani Reges: etiam si omnem horum potentiam in vnum conferas. Nam ab eo iam tempore, quo primùm Austriaci Principes in sede Imperij nostri collocati fuerunt, mirum est, quantùm, quamque magnis rebus aucti cumulatique fuerint: primùm accessione Rhætorum, Valeriorum, Carnorum, tum Belgarum, deindè regnorum Hispaniæ, Siciliæ, Neapolitani, tum Bohemiæ atq; Pannoniæ. Omitto hîc prudens Marcomannorum, Quadorum, Insubrum magnos populos. Hi populi, nationes, atq; regna quàm latè pateant

per

pertotam Europam,& quantū poſsint,quotuſquiſq; eſt qui neſcit?quę cùm olìm ab Imperio Romano diuellerentur, quo magìs vires huius attenuatæ fuerūt, eo nunc magìs eædem firmari atq; muniri videntur: quandò tot regnorum, populorum atq; nationū potentia in ea domo, quæ cum Imperio rebus noſtris præeſt,in vnum quodā modo coaluerit. Amiſit temporibus illis Imperium noſtrū, quod vi atque armis ſibi olìm pepererat. At nunc in ea, à qua regitur gente, id quod tum vi extortum fuit, ſinè ſanguine recuperare videt. E quo ipſo quanto minùs aut militum virtus, aut hominum induſtria ſibi vendicare poteſt, tanto maius diuinę benignitatis atque beneficentiæ lumen mentibus noſtris affulget.Nam cùm Impium Orbis terrę ab eo tēpore,quo primùm in natione noſtra domiciliū ſuum collocauit, & Chriſtianum fuerit,& tale ꝓrſus,vt iniuriā nō faceret alteris, ſed ab eis ꝓpulſaret potiùs:dubitandū non eſt,quin huic Chriſtianorū ſiue ꝑſidio,ſiue patrocinio Deꝰ antehàc ſemper fauerit.Itaq; etſi Reſp.noſtra ſępè in magna piculā adducta fuit,tamen eam Auſtriacorū Principū virtus iam diù felicitèr ſuſtētauit.Et,cùm eſſent,qui genti huic inuiderent,om̄esq́; neruos ad hanc oppugnādam intenderent,tantum tamen abfuit vt eandē euertere poſsent,vt quāto id magìs molirent̄,tāto illa maiore & emolumentorū,& ornamentorū acceſſiōe augeretur. Carolus Dux Burgundionum,Princeps for-

tis atque bellicosus, cùm impante Friderico tertio Austriaco, victrices legiones suas in Germaniam nostrã duxisset, atque Nouesium obsidiõe premeret: Fridericus autem exercitum magnum atq; bellicosum ex om̃ibus Germaniæ populis comparâsset, quo Carolus reijceretur, certè graue quoddam atque periculosum belli incendium excitari videbatur. Verùm Deus pro benignitate sua eam felicitatẽ tribuit Imperatori optimo, vt non solùm bellum hoc sinè sanguine dirimeretur: sed idem etiam cum eo, quem hostem habuerat acerrimum, affinitatem contraheret. Cuius qdem rei is fuit fruct⁹, vt hęreditas Caroli ad gentẽ Austriacã non ità multò pòst deferret. Accesserunt tum ad pristinas huius facultates Belgarum atq; Sequanorum populi diuites atque florẽtes: vt quod primò visum fuerat malo esse Friderico, id ei posterisq́; ipsius multum vtilitatis attulerit. Et quanquàm inuidi quidam certos Belgarum populos concitauerant, vt contra Maximilianum Friderici filium sese commouerent: tamen & hi motus sanè felicitèr sedati fuerunt, & Belgium ità pacatum, vt huius populi ab eo iam tempore erga Principes suos in fide nũquàm vacillârint. Quid verò dicam de ea, qua idem Maximilianus affectus fuit iniuria, cùm ei & sponsa & regio huius dotalis præriperetur? Verũtamen res ità tulit diuinitùs, vt hoc eius damnum magno domûs suæ commodo & quasi lucro sarciretur: cùm regnum Hispaniarum in-

cly-

clytum, affinitatis iure veniret in poteſtatem PHILIPPI filij eius, veniret Regnum Neapolitanum, veniret Regnum Siciliæ. Ac cùm noſtra ætate fœderati quidam, ijq́ue potentes, CAROLVM Imperatorem à poſſeſſione Italiæ deijcere vellent, & huic graue atq; periculoſum bellum inferrẽt: eodem tempore Pannoniæ atque Bohemiæ regna Ferdinando fratri eius, qui rebus noſtris cum Imperio nunc præeſt, accreuerunt, & noſtrorũ militũ virtute territi hoſtes obſidionem, qua Mediolanum cinxerãt, re infecta, ſoluerũt.

Iam cùm proximis hiſce annis quidam potentes conſilia contra CAROLVM Imperatorem noſtrum, eiusq́ue filium PHILIPPVM neſcio quæ, & Auſtriacę genti, & Germaniæ noſtræ pernicioſa captarent: En tibi, eidem Philippo Britannię Regina atque hęres nubit: &, quo beneficio ſuo DEVS clariſſimam, ſanctiſſimamq́ue Fœminam, eamq́ue iniuria eorum, à quibus minimè oportebat, oppreſſam ità extulerat, vt in excelſo Dignitatis gradu collocaretur, hanc cum eodem Philippo ad perpetuã vitæ ſocietatem cõiunxit. Videmus iam, videmus Principes populiq́ue Germani, DEVM antehàc Auſtriacam gentem conſeruâſſe ac ornâſſe mirabilitèr: & tantum bonorũ atque potẽtiæ iuſtę ad eam detuliſſe, vt ſi vlla, huius certè potentia Res Chriſtianas propè ruentes fulcire poſſit. Et quãquàm in ijs cogitationibus, quę illam quietam rerũ noſtrarũ rationem ꝓcurationemq́; cõplectuntur, magna cum dele-

delectatione animi versor, nihilq́; opto magìs, quàm vt eædem res sinè sanguine & seruari & amplificari queant in perpetuum: tamen, vt nunc sunt tempora, optare id faciliùs, q̃ sperare possum. certè vt maiorem in modum lætor, è nationibus populisq́; Christianorum tantas accessiões ad potentiã gentis illius eo iure, quod om̃es gẽtes approbãt, factas esse: ità nõ possum non gaudere, Imp̃atores Austriacos sępè signa dedisse fortitudinis cuiusdã excellentis, atq; bella multa & gessisse ipsos felicitèr, & cõfecisse, quotiès vel Barbari domandi essent, vel alij hostes frãgendi. Quibus sanè ꝓfligatis, & Insubres & Ligures, qui à nobis fuerãt auulsi, recupauit idẽ Imperator noster CAROLVS. Regnum autẽ Tuneti, quod è manibus Turcæ singulari virtute excusserat, Hispaniarũ regno adiunxit, & eundem hostem in Pannonia ità terruit, vt armis nostris lacessitus, pugnandi potestatem non faceret, sed subduceret sese, ac trepidus pedem referret. Iam verò Ferdinandus, qui fratri optimo optimus Impator successit, & hoc tempore summę rerum nostrarũ p̃est, quantum pietatis cum virtute summa coniunxit? Cuius iustitia, prudentia, temperantia, vigilantia atq; fortitudo, in illustri loco quasi sitæ, omnibus bonis pspectæ sunt, & vno om̃ium ore celebrantur. Qui non solùm in rebus secundis fuit semp animo moderato, sed etiam in aduersis constanti atq; magno: vt fortunam, si quãdò iniquior esset sibi, vincere videretur. qui cùm

alijs

alijs in rebus de nobis benè merit⁹ est, tum ꝙ tam diù impetus Turcæ potentissimi atq; truculentissimi hostis solus sustinuerit, eosq́; à ceruicibus nostris depulerit, meritus est optimè. Ac quia idem ille hoc agit perpetuò, in eoq́; est planè totus, vt rebus nostris languẽtibus mederi posit: certè nihil æquè optandũ esse videtur, q̃ vt euentus optimus optimi Principis consilijs tandèm aliquandò respõdeat. De Philippo autem Caroli filio, eodemq́; Rege Hispaniarũ, quid dicã? Quiità viuit, & sic se gerit, vt in eo paternæ virtutis spem boni omnes collocent. Ad cuius liberalitatẽ, prudentiam, atq; iustitiam excellentẽ tãtum fortitudinis specimen iam accesit, vt eum omnes gentes admirenẽ, & in oculis quodam modo ferant: hic cùm nõ ità pridèm Regem potentissimum vicisset, se tamen ipsum maiore cum gloria vicisse videt: cùm victoria ea vteretur tam moderatè, nihil vt sumeret sibi insolentiùs, sed omnia ad honorem Dei, vndè omne bonũ proficiscitur, more Maiorum suorum referret. Tali pietate qui præditi sunt, hos Deus fouere, & ad eos plus, q̃ ipsi optant, deferre consueuit. Maximilianus autem Ferdinãdi Imperatoris filius & Bohemorũ Rex, cùm absente Carolo Imperatore Hispanias regeret iuuenis, q̃ illustria virtutis signa dedit? quàm benè gesit omnia? vt gentiũ illarum voluntates sibi conciliauit? In rebus autẽ Pannonicis non minor eius virtus eluxit. Nec Ferdinandum eius fratrem prẹterire hìc pos-

ſum. Qui & regnum Bohemiæ ſingulari prudentia adminiſtrat: & vbì ſuperiori anno exercitum in Pannoniam contra hoſtes Chriſtiani nominis bellicoſiſſimos duxerat, eum exiſtimationis bonæ fructum cepit, vt ei neque conſilium, neq; fortitudo ad res optimè gerendas deeſſe videretur. Porrò Carolus Ferdinandi Imperatoris filius, qui etſi minimus natu eſt inter fratres, non tamen in eo minorem virtutis ſpem boni omnes ponunt: Quippe cùm eiuſmodi, tamq; excellentis ſit indolis, vt ad res maximas natus eſſe videatur. Ex his omnibus conſtat, gentem Auſtriacam tantum & potentia & virtute hoc tempore excellere, vt ad Imperium Orbis terræ, & ſummum decus genita eſſe, & Deus per hanc, quam tantoperè auxit, rebus noſtris feſsis atque afflictis nunc tandèm ſuccurrere velle videatur. At cùm ſingula Chriſtianorum regna vim atque impetus Turcarum ægrè ſuſtinere poſſint, nec Reges illorum inter ſe ità iuncti ſint, vt alius alij opem ferat: eſt profectò quamobrem DEO immortali magnas gratias agamus, quòd hiſce difficillimis temporibus noſtris ad gentem illam, quæ cum Imperio Germaniæ noſtræ præeſt, tantum potentiæ atque iuſti Imperij detulerit, vt Turcarum potentiæ rectè atque vtilitèr opponi poſſit. Etenim ſi omnes nationes atque populi, qui in poteſtate ſunt Imperatoris noſtri, & Philippi Hiſpaniarum Regis, cum ijs quibus Turca in Europa, Aſia, & Africa imperat, gentibus

bus contuleris, vt hæ vincant hominum numero, illæ tamen & virtute militum, & armorum genere his eiſdem longo interuallo antecellere vidētur: niſi quis fortè putat Germanos noſtros, Italos, Hiſpanos, Pannones, Bohemos, Belgas cedere Aſiaticō, quo Turca potiſſimùm abundat, militi: & naturam eos, qui Septentriones ſpectant, non magìs ad fortitudinem animorum, corporumq́ue robur finxiſſe, quàm illos, qui ſub cælo viuunt calidiore. Et quanquàm copias quaſdam noſtras Turcæ aliquotiès afflixerunt, eas tamen victorias nec incruentas, nec ſua magìs virtute, quàm noſtra culpa ipſis partas fuiſſe, præclarè intelligimus: Quippe cùm paruæ manus militum noſtrorum maximis atq; robuſtiſsimis horum legionibus, & tirones veteranis obijcerentur: vt ſi nulla alia culpa in nobis hæſiſſet, temeritatis tamen iure damnaremur. Volo equidem nos primò omnium ad Deum confugere ſupplices, & nos totos benignitati eius credere atq; committere. Situm eſt enim in poteſtate eius ſumma, maximos atq; robuſtiſsimos hoſtium exercitus parua noſtra manu fundere atque delere: quod Gedeoni, eiusq́ue exercitui priſcis temporibus diuinitùs contigiſſe memoriæ proditum eſt: & Maximiliano Cæſari noſtra memoria ſępè contigiſſe, noſipſi teſtes eſſe poſſumus. Etſi igitur deſperandū non eſt, ſi fortè hoſtis nos militū multitudine vincat, dummodò cętera, quæ ad rem benè gerendam pertinent,

non nimìs desint:quippe cùm res militaris mâgìs virtute militum,quàm multitudine niti,& victoria Diuinitùs concedi potiùs, quàm humana potentia acquiri videatur: tamen si exercitum iustum, eumq; benè armatum contra hostem educere posimus, an non satiùs fuerit hoc,quàm paucos atque inermes periculo offerre? Deus nō ità pendet è nutu nostro,vt quotiès rem temerè in discrimen adducamus,nos arbitratu nostro iuuare, & inusitata signa potentię suę dare cogatur. Qui conantur Deo ità præscribere quodam modo atque legem dare, certè & fallunt seipsos, & in leges ipsius planè cōmittunt. Christus Dominus noster, idemq;Filius Dei, omnia potuit: tamen cùm Satanas ei suaderet,vt se è superiore templi parte sinè incommodo suo præcipitem daret,eaque re potentiam suam Diuinam declararet, id noluit, cùm per gradus descendere posset. Atque hoc suî exemplo monuit nos, nè si fortè facultas eorum,quibus ordine certo & vsitato vti possimus,suppetat nobis,eam nos omittamus,& conuertamur ad ea, quę inusitata ratione eueniunt, & miraculi cuiusdam singularis vim habent. Quo cautiores prudentioresque esse videntur,qui caueant,nè plus spei quàm oportet, in robore exercitûs sui ponant: & tamen cùm possint iustum exercitum, eumque benè instructum, exercitatumq; habere, nè eum, qui nec numero, nec virtute hostibus par non sit,educant. Si vllus alius,ego certè spem omnem no-

stram

ſtram in Deúm conferendam puto: temeritatem tamen probare nec debeo, nec poſſum: hoc præſertim tempore, cùm Deus nobis tribuat, vt per Auſtriacam domum multùm ſanè poſsimus. Fecit antehàc Imperator noſter Carolus ſæpè periculum militum, quos è Germania atq; Hiſpania euocauerat: & quantum valeat vtriuſque gentis coniuncta atque inuicta virtus, teſtimonio Orbis terræ cõprobatum eſt. Neq; enim in vllum locũ venerunt legiones horum, in quo non ſingularis cuiuſdam virtutis ſigna dederint: vt ſpes oſtendatur in his etiam poſthàc, quoàd inter ſe coniunctæ fuerint, magnum præſidium fore rebus Chriſtianis. Sed quid ſi Italorum, Pannonum, Bohemorum, & Belgarũ copiæ acceſſerint? Deus quandò tot, tantasque nationes, easque florentiſſimas eorum, qui nobis imperant, dicto audientes eſſe voluit, an non videtur quoddam veluti ſignũ ſuſtuliſſe nobis ad benè ſperandum? An nõ videtur monere nos, nè, quam potentiam iuſtam noſtrę atque omnium Chriſtianorum vtilitatis cauſa genti Auſtriacæ adiunxit, eam hiſce noſtris calamitoſiſſimis temporibus per ſummam ingratitudinem repudiemus? Hîc ſi, quam Deus ipſe offert, occaſionem præclaram rerum noſtrarum conſtituendarum gratis animis arripuerimus, erit in procliui nobis, vt non ſolùm communium hoſtium impetus poſthàc ſuſtinere, ſed etiam frangere, & Imperium noſtrum ſanè feliciter propagare poſsimus. Ma-

thias Pannoniæ Rex etsi non tantum habebat viriū, quantum Turcæ, tamen exercitu suo, quem patrum nostrorum memoria in armis habebat perpetuò, & è varijs gentibus coëgerat, quotiès cum Turcis collatis signis pugnauit, totiès vicit, deque eis triumphos gloriosissimos egit. Persæ autem, qui equitum peditumque numero impares quidem sunt hostibus eisdem, sed fortitudine atque disciplina rei militaris si non maiores, tamen pares, hac nostra ætate maximas horum copias sæpè deleuerunt. Nos verò qui tam diù Imperium Christianorum sustentauimus, si cum tot gentibus coniuncti fuerimus tandèm, certè nec minùs quàm vel Mathias Panoniæ Rex, vel Persæ hostem hunc communem comprimere poterimus, nō minùs dico? immò multò etiam magìs: cùm præsertim illum potentia, hos autem causa, cui Deus haud dubiè pro misericordia sua fauet, superaturi simus. Quæ cùm ità sint, postulat officium, postulat necessitas non solùm à nobis, sed etiam à Principibus Austriacis, eorumque populis ac Regnis, vt inter nos perpetuo fœdere simus coniuncti. Nam vt nunc sunt tempora, communis est omnium nostrûm causa, commune periculum, communes item hostes. Nam qui inuident Principibus illis Augustis, ijdem inuident etiam nobis, nec arbitrantur se vtrisq; nostrûm saluis, viuere posse. Et quia animaduertunt, quoàd Respub. nostra salua est, se principes hos euertere

tere nequaquàm posse: nec vicissim fore, vt Imperiũ nostrum intereat, quam diù ijdem illi tanta cum potentia huic præsunt: sic petunt illorum iugulum, vt nos etiam confodiant: & quam nobis afferre conantur perniciem, eandem illis etiam moliuntur. Quæ cùm ità sint, videmur cum gente Austriaca ità cõiuncti esse, vt nec nos corruere queamus sinè graui huius damno, nec gens eadem sinè magna nostra calamitate cõcidere possit. Quantum autẽ præsidij sit eidem, & ipsius populis, regnisq; in virtute militum nostrorum, hæc tempora planè declarant, cùm hi & Pannones & Belgas, quotiès opùs est, defendãt. Quib⁹ amissis, quid tandèm futurum esset Hispanis? quid Italis? immò quid principibus gẽtis illius? Ac si à gubernaculis reip. nostrę dimouerent hoc tẽpore ijdem Principes, an non in istis procellis nostris naufragiũ facturi essemus nos breui? an non nostris ipsi armis perituri? omitto hîc piculum grauissimũ, quod externi hostes nostri nobis cõflare non desinunt. Quarè quod Principũ illorũ & nostra, omniũq; gẽtium quæ in eorundem potestate sunt, dignitas atq; salus publica postulat, vt simus omẽs inter nos iũcti, id omẽs summo studio expetere atq; curare debemus. Ac primùm Principes ipsi, quorũ necessitudinẽ natura ità cõstituit, vt, si alter alteri nõ faueat, à seipso desciscere quodã modo, & alienus esse videat, tãto arctiore societatis vinculo inter se copulẽtur, quanto minùs vnius horum

potest? Quarè si tantum tribuimus nobis, tantum patriæ, tantum cunctæ Reipub. Christianæ, quantum debemus, quo quisque nostrûm magìs gratia, authoritate atque consilio valet, eo magìs elaboret, vt Respub. nostra languens, primo quoque tempore recreetur, reficiatur, & in eum, vndè decidit, statum bonum atque beatum restituatur: id quod haud dubiè eueniet, si rationem huius constituendæ, atque amplificandæ, quæ se hoc tempore vltrò offert, non repudiauerimus. Volo equidem Imperium nostrũ florere, id tamen sinè vllo incommodo aliorum Christianorum populorum, immò verò magno cum cõmodo eorum, qui nobiscum fuerint coniuncti, atq; eam censeo esse oportere fœderis, quod probo, rationem, vt nullus horum pristinam suam libertatem amittat, nec in nostram, aut vllius alterius gentiũ potestatem concedat. Volo nos omnes idem de salute publica sentire, & tanquàm vnius corporis membra, si vnum langueat, omnes dolere: sin vnum benè habeat, ac rebus secundis vtatur, omnes gaudere, vt singulorum bonum commune omnium esse videatur. Volo regna illa sociorum nõ minùs salua esse, quàm Rempub. nostram. Quin rationem fœderis huius ità constitutam cupio, vt quæ regio laborat maximè, huic ab omnibus potissimùm subueniatur, id quod vera æquitatis ratio postulabit: atque vt ijs, quos vel intestini motus, vel externorum hostium arma pre-

N munt,

munt,ſubitò poſsit auxiliũ ferri,idq́; cõmuni omniũ fœderatorum ſumptu,ſingulę nationes illorũ ſingulas legiones alant perpetuò, & copias illas iunctas in loco opportuno collocent. Accedant ad has Bohemorum atq; Belgarum auxilia, ac ſi populi hi ſinguli ſingulas legiones ſuſtentare nequeant, ſuſtentent tamen tantum,quantum poſſunt. Solet quidem quod nobis atq; Chriſtianis populis imminet diſcrimen à Turca grauius eſſe eo,in quod quidã Europæ Reges atq; populi nos ſociosq́; noſtros adducere poſſunt. Nam vt hi ſeſe cõmoueant maximè, eſt tamẽ ſpes fore,vt minore negocio depellere eos, aut ità reconciliare nobis poſsimus,vt cùm eundem, quem nos, ſocijq́; noſtri Chriſtum colant,mâlint tandèm eſſe noſtri amici,quàm hoſtes, & nobiſcũ atq; cum tot Chriſtianis gentibus fœdere iungi,quàm nos atq; eaſdem laceſſere, id quod ſinè grauiſsimo periculo ſuo facere non poterunt. Et quanquàm hæc ſperandã ſunt,tamen ſi qui fortè horũ ab armis contra nos, aut ſocios noſtros ſuſceptis diſcedere noluerint, eam cõſilij rationem ineundã cenſeo,vt laborantibus ſuccurrat̃ ab omnibus fœderatis, idq́; pro rata cuiuſq; populi parte. Magnæ enim opes ac latè omninò patentes ſunt Germanorum noſtrorũ,Italorum, Hiſpanorũ, Pannonum,Bohemorum,Belgarum, vt quod onus bellorum gerendorũ ſinguli,ſi ab alijs non adiuuarẽtur, ægrè fortaſsè ferre poſſent, id cũctis futurum ſit leue.

Et

Et quanquàm rebus Christianis in virtute, robore & multitudine militum nostrorum multũ est præsidij, tamen si copiæ gentium illarum accesserint, quanto faciliùs non solùm in Europa, sed etiam in Asia hostes communes cõprimere poterunt? Muniatur sanè Pannonia præsidio maiore, eò quòd maior atque potentior hostis ei bellum inferre solet: ac quotiès hic maioribus copijs in Regnum illud, aut vicinas gentes impetum facturus esse videtur, constituatur, vt communi omnium fœderatorum ope atque sumptu idem præsidium augeatur atque firmetur, nec intereà alijs auxilium iustum subtrahatur, quotiescunquè eodem eguerint: vt fœdus ipsum tanto sit stabilius, quãto eius, quod per se æquum est, maior ratio habita fuerit. Hoc loco, nè vobis ista prudentia viris præscribere videar, præteribo, quæittereà sub deliberationem cadunt: nec dicam, quod, me etiam tacente, cogitabitis atq; curabitis, vt si quæ aliquibus fœderatorum ab hostibus erepta fuerint, his eisdem restituantur: sin quæ prætereà capta fuerint, hæc nostro Imperio, ad quod iure pertinent, adiungantur. Quod cùm per se iustum fuerit, tum verò etiam æquum, vt cùm Imperium Romanum penès nos sit, & res Christianorum militaris nostro potissimùm milite nitatur, res nostræ tanto magìs crescere debeant, quanto plus præsidij atque vtilitatis rebus communibus afferre & possunt & solent. Et quia hîc tribuetur cuiq;

genti, quod suũ est, non erit profectò, cur quenquam huius nostræ iustissimæ, vtilissimæ, atque honestissimæ societatis pœniteat. Nos autem, nos inquam Germanos, eo minùs huius pœnitebit, quo magìs & potestate & dignitate Princeps noster cumulabitur: vt quos antehàc hostes ægrè à capitibus nostris depulit, eos posthàc, si opùs fuerit, aut sedibus ipsorum pellere, aut intra fines eorũdem comprimere summa cum gloria nostra valeat. Ac si rationibus nostris ità consuluerimus, & ad officium atq; bonum publicũ reuocauerimus omnia, certè Deus, qui bonis bonorum consilijs atq; conatibus mirabilitèr fauet, procul dubio ità nos adiuuabit, vt Respub. nostra atque totus Orbis Christianus breuì reflorescant. Habetis hìc Principes populiq; Germani, quæ de omnibus commodis ornamentisque vestris dicenda putaui: & vos rogo, obsecro, & per sanguinem Seruatoris nostri Iesu Christi obtestor, vt si hæc videbuntur bona esse, si vtilia, si honesta, si pia, si Reipub. nostræ necessaria, ea tantum apud nos valere patiamini, quantum patriæ nostræ communis atq; adeò totius Reipublicæ Christianæ dignitas, & publica salus à vobis impetrare debent. Testor Deum immortalẽ, qui solus abditos animorum nostrorũ sensus perspicit, me consilium hoc nõ aliò quàm ad cõmunem vtilitatẽ atq; dignitatem vestram referre, nec aliud petere, q̃ quod patria ipsa iure quodam suo à vobis flagitare videtur. Quæ si vna

voce loqui posset, haud dubiè in hanc sententiã ageret vobiscum: Ego si à vobis hoc postularem, vt mea causa de suo quisque vestrûm priuato iure decederet, vel mortem non dubiam adiret, an nõ hoc iure quodam modo facere viderer? ità eñ genui vos, vt si opùs sit, vitam ipsi vestram pro me ꝓfundere debeatis. Sed quia tamen consilium, quod datur in præsentia vobis, non solùm duriora ista excludit, verùm cauet etiam, nè bona fortunasque vestras amittatis, néve in vllius periculi flammam vos temerè conijciatis, tanto minùs id repudiare debetis, quantò idem cum commodis vestris atque rationibus, siue priuatis, siue publicis, est coniunctius. Ac primùm quia à vobis hoc petitur, vt sublatis simultatibus, sitis concordes inter vos, & idem de Repub. de religione Dei immortalis, deque publica salute sentiatis, an non hoc illud ipsum est, ad quod, si tacerent alij, vos tamen ipsos excitare deberetis? Qui nisi desiêritis oppugnare vosipsos, & me lacerare, non modò non germani eritis inter vos, nec ciues mei ampliùs, sed inimici, planeque hostes. Nam quatenùs intestina inter vos bella geritis, mihi tãquàm matri vestræ manus infertis: immò vosipsos, à quibus nullum meum malum seiunctum esse potest, læditis atque affligitis. Hoc loco si vobiscum expostulare vellem, possem id quidem iure quodam meo: sed quia libentèr de eodem iure meo remitto, vt vobis parcam, vos hîc moneo tantùm atque hortor,

vt animos dignos Germanis hominibus suscipiatis, & in Repub. mea constituenda tantum tribuatis mihi, quantum salus vestra atque publica postulat. Deponite igitur simultates, si quas inter vos geritis, & in me atque Rempub. meam totis pectoribus & singulari animorum consensione incumbite. quod ipsum & necessarium erit vobis, vt perniciem certam vitetis: & tale prorsus, vt mihi atque vobis vberrimos fructus afferre queatis: Quippe cùm hoc tempore tantum possitis, vt qua parte collapsa sum, non refici solùm, sed ità etiam ornari possim, vt tandem non minùs, non minùs dico? immò etiam magìs floream, quàm Caroli illius magni atque Othonum tempore felicissimo florui. Habetis Principes Augustos tales, vt meliores ne optare quidem possitis, qui & volunt, & possunt me iuuare: nec solùm tueri dignitatem, quam habeo ego, & vos in me, sed etiam augere atq; amplificare, si modò ipsi volueritis, & à complexu ipsorum vos ipsos vestra culpa non diuulseritis. Quarè si me, me inquam, matrem, quæ vos genui, auditis, habetote rationem meæ atque adeò vestræ salutis: & cauete, nè quæ hoc tempore opportunitas datur rerum vestrarum & constituendarum, & ornandarum, eam amittatis. In quo ipso si ità gesseritis vos, vt officium vestrum desiderare videtur, de me profectò, de vobis ipsis, deque vniuerso Christiano Orbe optimè merebimini. Hæc si Germania loqueretur vobiscum atque